

Profesionální pěstounská péče z pohledu pěstounské rodiny

Jana Bučková

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Jana Bučková
Osobní číslo:	H17896
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Profesionální pěstounská péče pohledem pěstounské rodiny

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti profesionální pěstounské péče, náhradní rodinné výchovy a fungování pěstounských rodin s novým členem.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu za pomoci rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

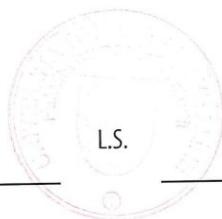
Seznam doporučené literatury:

- BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [CD-ROM]. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader. ISBN 978-80-87455-01-2 .
- LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011. 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5 .
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6 .
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2 .
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9 .

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Krausová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.4.2020

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, a kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledek obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Plní, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ačje-li mohlo za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpovídá-li autor takového díla udělení bez vázného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího přspěvu jeho vůle a souhlasu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z vjádělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédně k výši vjádělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením s užitím školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vlastními a pěstounskými dětmi v rodině. Cílem práce je zjistit, jak dítě nevlastní, tedy pěstounské ovlivní v pěstounské rodině děti vlastní.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na výchovu, pěstounskou péči, vztahy v rodině a vztahem mezi vlastními sourozenci. Praktická část navazuje na teoretickou část kvalitativním výzkumem, zpracováním získaných dat a vyhodnocením šetření.

Klíčová slova: pěstounská péče, vlastní dítě, pěstounské dítě, rodina, vazby a vztahy

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with own and foster children in the family. The goal is to find out how a child who does not own, influences his own child.

The work is divided into theoretical and practical part. Theoretical part is focused on the education, foster care, family relationships, and the relationship between their own siblings. The practical part follows the theoretical part with qualitative research, processing of obtained data and evaluation of the survey.

Keywords: foster care, own child, foster child, family, relationships and ties

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří Mgr. et Bc. Janě Krausové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi poskytovala po dobu vypracování mé bakalářské práce.

Dále mé poděkování patří všem respondentům, kteří byli ochotni se do bakalářské práce zapojit.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Jana Bučková

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝCHOVA	12
1.1 TYPY VÝCHOVY	13
2 RODINA	15
2.2 PORUCHY FUNKCE RODINY	17
2.3 RODIČOVSTVÍ.....	17
2.4 RODINNÉ VZTAHY A VAZBY	19
2.5 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	21
3 HISTORIE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	23
4 ÚSTAVNÍ PÉČE	25
4.1.1 Osvojení	26
4.1.2 Poručnictví	27
5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	29
5.1 PROCES PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	30
5.2 TYPY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	31
5.2.1 Pěstounská péče	31
5.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	33
5.3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	34
5.3.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	34
5.3.2 Odměna pěstouna	35
5.3.3 Příspěvek při převzetí dítěte.....	35
5.3.4 Příspěvek na nákup motorového vozidla	35
5.3.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče.....	36
6 SOUROZENECKÉ VZTAHY	37
6.1 VÝHODY SOUROZENECKÝCH VZTAHŮ	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
7 METODOLOGIE VÝZKUMU	43
7.1 VÝZKUMNÉ METODY	43
7.1.1 Výzkumná technika.....	44
7.1.2 Cíle výzkumného šetření.....	44
7.1.3 Hlavní cíle	45
7.1.4 Výzkumné otázky.....	46
7.1.5 Výzkumný soubor	47
7.1.6 Rizika výzkumu	48
8 VÝZKUM	50

8.1.1	Citové zázemí.....	50
8.1.2	Milovat a nenávidět.....	52
8.1.3	Chce to čas	54
8.1.4	Navázání vztahů.....	56
8.1.5	Nový člen	58
8.1.6	Pořád se učíme	60
8.1.7	Co si v sobě dál nesu.....	61
8.1.8	Když se ohlédnu.....	62
9	INTERPRETACE DAT	64
9.1	SHRNUTÍ VÝZKUMU	69
10	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	72
11	DOPORUČENÍ.....	74
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	82
	SEZNAM TABULEK.....	83

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je vliv pěstounského dítěte v rodině a na rodinu, nejvíce pak tedy na vlastní děti v rodině. Téma bylo vybráno z důvodu častého opomíjení, většinou se setkáváme s tématem pouze pohledem pěstounského a ne vlastního dítěte v rodině. Právě pěstounské rodině včetně vlastních dětí patří velký obdiv za přijetí pěstounského dítěte do rodiny a podstupování tak rizika výchovy dítěte, o jehož původu jsou v mnoha případech jen velmi slabé informace. Zaujalo mne také, čím vším si musí rodina projít, než se stane pěstounskou, kolik času, odvahy i financí musí do celého procesu vložit.

Nejdříve se práce zaměřuje na výchovu a vším co výchova obnáší. Poté navazuje kapitola, která se zabývá tématem rodiny, která navazuje na vztahy a vazby v rodině, poruchami funkcí rodiny. Dále práce přechází do náhradní ústavní a rodinné péče a to, z důvodu možnosti řešení problémů v rodině. V kapitole týkající se náhradní rodinné a ústavní péče je stručně shrnuta historie ústavní péče a také počátky náhradní rodinné péče. Práce se přesune k 21. stol, kde se zabývá pěstounskou péčí, a to dlouhodobou neboli profesionální a pěstounskou péčí na přechodnou dobu, oba typy budou zasazeny do patřičných zákonů a vysvětlen význam těchto náhradních rodinných péčí. Kapitola je zakončena finanční odměnou pro pěstouny, tedy závěrem budou popsány dávky pěstounské péče. Na závěr teoretické části je směřována velká pozornost sourozeneckým vztahům, a to vzhledem k praktické části, která se sourozenci zabývá primárně. Zde se jedná o popsání sourozeneckých vztahů mezi dětmi, které jsou vlastními sourozenci.

V praktické části se bude práce zaměřovat na to, jaký vliv má pěstounské dítě na rodinu, bude zkoumat, jak vnímají vlastní děti v rodině změny s příchodem nového člena a jaké to na dětech i rodičích způsobilo změny, ať už ve vztahu mezi členy rodiny, či v chování, psychice a zda se změnila jejich osobnost a postoj ke svému dosavadnímu životu. V práci bude použit kvalitativní výzkum, a to za pomoci rozhovorů. Rozhovory proběhnou s několika respondenty, kterými budou vlastní děti v pěstounské rodině. Dále budou rozhovory za pomoci kategorií a kódů rozebrány. Po rozebrání se budou vyhodnocovat zjištěné informace a vyhodnocovat se tak výsledky výzkumu. Úplným závěrem bakalářské práce bude doporučení pro praxi a závěr celé práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

Průcha ve své knize z roku 2003 popisuje pojem výchovy jako proces záměrného působení na osobnost jedince tak, aby se docílilo pozitivních změn v jeho vývoji. Robert Owen přistupuje k výchově tak, že výchova a vědomosti náležejí k hlavním prostředkům lidského štěstí, podle něj je velmi důležité vést výchovu laskavě a rozumně s praktickými ohledy. Johann Heinrich Pestalozzi se zaměřuje na důraz matky a jejího vztahu k dětem s ohledem na výchovu dítěte. I spisovatel Weiss tvrdí, že rodina je ideální faktor výchovy, rozbití takového faktoru je podle něj potřeba znovuzrodit. Jeden z dalších autorů je Bláha, který zdůrazňuje vliv prostředí na dítě při jeho výchově. Ženská zástupkyně mezi autory, která se o výchově vyjadřuje, je Šindlářová, která se zaměřuje na výchovu hlavně ze sociologického hlediska, kdy dle její knihy výchova plní normativní a sociálně kulturní funkci, právě prostřednictvím výchovy se podle autorky seznamují nové generace s již uznávanými normami, hodnotami a celou zaužívanou kulturou. Pelikán přichází s definicí výchovy jako s cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou a socializovanou bytostí. Podle Možného a jeho knihy z roku 2008 se dalo dlouho předpokládat, že se rodina ve svých funkcích a struktuře výchovy neliší od dob počátku civilizace, rodina měla vždy působit nenápadně, ale její význam je velmi stabilizující prvek společnosti.

Hlavní osoby, které působí na dítě a vychovávají ho, jsou rodiče, rodina je nejmenší sociální skupinou a každá taková skupina je zcela jiná a má svá specifika. To, jak rodina působí na dítě v jeho vývoji, a hlavně tedy výchově, má vliv na fungování celé společnosti. Proto má společnost zájem na fungování rodiny. Funkce takové malé neformální skupiny jako rodina jsou chápány jako úkoly, které rodina plní nejen vůči svým dětem, sobě samé, ale vůči celé společnosti. Rodina patří do určitého systému a není tedy možné, aby fungovala mimo společnost. Můžeme tedy konstatovat, že právě rodiče mají na dítě největší vliv a jen oni samotní rozhodují o tom, jak dítě vychovají, ale zároveň by měli brát v úvahu dítě vychovat jako osobnost prospěšnou společnosti. O dětech se mluví jako o zrcadlech osob, které dítě vychovávají, lze v jejich chování tedy vidět i vlastní chyby rodičů, jsou to chyby, které si už rodiče nesou ze svých vlastních rodin. Je nutné si uvědomit, že dítě je nepopsaným listem papíru, je pouze na jeho rodičích, jak s výchovou naloží v jejich úplném počátku. (Šindlářová, 2002) (Průcha, Walterová, & Mareš, 2003) (Možný, 2008) (Kolář, 2012) (Pelikán, 1995) (Weiss) (Šindlářová, 2002)

1.1 Typy výchovy

Kolář výchovu definoval jako dlouhodobé ale i jednorázové jednání, které je prováděno cílevědomě, jehož snahou je ovlivnit rozvoj člověka a dosáhnout tak pozitivních změn společnosti. Pelikán se o výchově vyjadřuje jako o cílevědomém ovlivňování podmínek, které mají umožňovat optimální rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními dispozicemi. Je však nutné brát v úvahu, že výchovu už nelze brát jako jednostranné působení rodičů na dítě, ale v posledních letech se ukazuje fakt působení dítěte na chování dospělých. (Kolář, 2012) (Pelikán, 1995)

Existuje několik přímých typů výchovy.

- Autoritativní výchova – výchova staví na daných pravidlech, které se musí dodržovat, za nedodržování pravidel nastává trest.
- Demokratická výchova-jde vždy o určitý kompromis, vede se zde otevřený dialog mezi členy rodiny, dítě se nemusí bát vyjadřovat. Taková výchova by měla vést k výchově zdravého a sebevědomého člověka.
- Liberální výchova – tento typ výchovy nezastává žádná pravidla, děti zde nemají nastaveny hranice a to z důvodu nezájmu rodičů o děti nebo přesvědčení že takový typ výchovy z dětí vytváří správnou osobnost.

Čáp výchovný styl definuje jako složitý soubor výchovných procesů, zejména zdůrazňuje emoční vztahy dospělých a dětí, jejich způsob komunikace, hodnoty požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Který a jestli je některý typ výchovy tím jediným správným směrem nelze jednoznačně tvrdit, každá rodina si volí svou osvědčenou metodu anebo metodu, kterou mají zaužívanou ze svého dětství. Výchova je také ovlivněna inteligencí rodičů, dosaženým vzděláním, náboženským přesvědčením, zájmy rodičů apod. Dalšími faktory, které mohou ovlivnit výchovu dítěte je bytová problematika a finanční stav rodiny. Například jiné klima může mít výchova ve velkém domě a jiné v malé bytové jednotce, kde je rodina více stísněna. Tímto tématem se zabýval autor Slaměník.

Je důležitá zmínit, jak právě dnes ovlivňuje výchovu technika, dříve děti nebyly v tak vysoké míře ovlivňovány televizí, počítači či chytrými telefony, pohyb dětí venku se velmi omezil, je to zapříčiněno i tím, že rodiče nemají tolik času na dítě, to buď z důvodu budování kariéry, nebo nadměrné práce, která vyplývá z potřeby uživit a finančně zabezpečit rodinu. Děti jsou i proto ve výchově tak velmi ovlivněny právě i moderní

technikou. Čáp i Mareš se shodují na změnách výchovy, a to hlavně ve vztahu k emoční stránce dítěte, dříve se výchova vyznačovala spíše záporným emočním vztahem a silným řízením. To znamená, že se výchovné metody neřešily, vše se přisuzovalo spíše genům, postavení rodiny, pílí, snahou dítěte něco dosáhnout nebo náboženstvím rodiny, rodiče se snažili vychovávat slušného a pokorného člověka, který zapadne do systému společnosti, jednalo se spíše o výchovu poslušného jedince než o rozvoj jedinečnosti každého jedince. Dnes je právě větší ohled na emoční stránku dítěte. (Čáp & Mareš , 2007) (Výrostl & Slaměnik, 1998)

2 RODINA

Rodina je základní neformální skupinou státu a zároveň nejstarší institucí. Definice rodiny se liší dle oboru, jiný pohled má filozofie, psychologie, sociologie a další vědy. Výběr správné definice pro rodinu je velmi obtížný, je dobré dát tedy šanci více pohledům, od více autorů, například podle Krause je rodina institucionalizovaný sociální útvar, který se skládá z minimálně tří osob, mezi nimiž existuje určitý vztah a to buď rodičovský, nebo partnerský. Rodina je tedy podle Krause postavena na vztahu dvou opačných pohlaví, také dodává, že výchozím znakem každé rodiny je existence alespoň jednoho dítěte. Dle Vágnerové je rodina nejvýznamnější sociální skupina, která ovlivňuje duševní a psychický vývoj dítěte, dle autorky se v rodině členové navzájem ovlivňují a přizpůsobují se sobě navzájem, aniž by si takový proces uvědomovali. Zcela s jiným názorem se setkáváme u autorky Maříkové, která se ve své knize pozastavuje nad otázkou, zda je rodina ještě stále základní jednotkou společnosti, nebo rodinu vyměnilo individuum. (Vágnerová, 2012) (Maříková, 2000)

Rodinu však můžeme definovat jako společnost, která utváří jedince z bytosti biologické na bytost sociální, rodina utváří svým jedincům určitý pohled na svět. Pro dítě to znamená mít kolem sebe skupinu osob, které o něj pečují, předávají mu lásku, soudržně jej vychovávají a doprovází od narození až po jeho dospělost. V knize *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní Matějček* vysvětluje, koho dítě považuje za svého rodiče a podle něj dítě považuje za své rodiče ty osoby, které o něj pečují a předávají mu mateřskou lásku, dále se nestarají o to, zda jsou tyto osoby jejich biologickými rodiči (Matějček, 1994)

Rodiče pro své vlastní nebo nevlastní dítě vždy budou osobami s největším vlivem při tvorbě osobnosti, zejména působí-li na dítě od raného dětství. Rodina v dítěti uspokojuje jeho potřeby a vytváří v dítěti názory a postoje, které si dítě ponese dále do života a má tak možnost je předávat dále, již ve své rodině. Psychické potřeby nejsou uspokojovány jen ze strany rodičů vůči dítěti, ale i naopak, tudíž je uspokojována psychická potřeba rodiče. Dítě do rodiny přináší nové zkušenosti, a hlavně vznik nových priorit. (Kovařík, 2004) (Matějček, 1994)

U dítěte je potřeba rozvíjet jeho duševní potřeby, existuje několik základních potřeb dítěte, které popsal ve své knize Matějček. Jednou z hlavních potřeb je, aby mělo dítě dostatek podnětu zvenčí, tak se dítě naučí takové podněty přijímat, zpracovat a reagovat na ně adekvátním způsobem. Další potřebou je nutnost vnímat smysluplnost světa, vnímat svět takový jaký reálně je. Třetí potřeba je jistota dítěte, dítě potřebuje mít ve svém životě

jistotu, jistota v něco, někoho, může být důvodem toho, aby se dítě nebálo nového. Čtvrtou potřebou, je potřeba vlastní společenské hodnoty, dítě potřebuje pocítit i uznání, a tak se cítit pro někoho důležitý, nebo v určitých věcech úspěšný. Další a zároveň poslední potřebou, kterou si zmíníme, je potřeba otevřené budoucnosti, tj. vzbuzovat v dítěti důvod těšit se z pozitivní budoucnosti. Rodinné zázemí pro dítě je velmi důležité, jelikož v ústavní péči, tj. dětský domov aj. není možnost naplnění všech těchto potřeb a dítě tak může být často deprimováno bez pozitivního výhledu do budoucna. (Matějček, 2013)

2.1 Funkce rodiny

1. Biologicko-reprodukční (pokračování rodu, uspokojení určitých biologických potřeb)
2. Ekonomicko – zabezpečovací (hmotné a finanční zabezpečení rodiny)
3. Socializačně-výchovná (vytvořit z bytosti biologické bytost společenskou)
4. Emocionální
5. Ochranná

(Dvořáček, 2004)

2.2 Poruchy funkce rodiny

Poruchy funkce rodiny lze definovat jako neplnění z různých důvodů a v různé intenzitě své funkce, které jsou dány společenskými a právními normami, vyznačují se selháním jednoho nebo více členů rodiny.

1. Porucha biologicko reprodukční – bezdětnost, neplánované rodičovství, vysoký počet dětí
2. Porucha ekonomické funkce – nedostatek příjmů pro zabezpečení členů rodiny
3. Porucha socializační funkce – vychází ze tří základních principů

(Dvořáček, 2004)

Důvody:

- Rodiče se nemohou o dítě starat (překážka nemoci)
- Rodiče se nechtějí o dítě starat (mravní a charakterový nedostatek)
- Rodiče se nedovedou o dítě postarat (mentální nezralost, mentální slabost)

(wikiskripta.cz)

2.3 Rodičovství

Základním vztahem v rodině je vztah mezi rodiči a dětmi. Jak je již známo z občanského zákoníku č. 98/2012 Sb., kde v II. hlavě rod. Práva, pod hlavičkou příbuzenství a švagrovství „Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování nezletilého dítěte, při správě jeho jmění.“ Podle Matouška je právě rodičovství přirozeným jevem a rolí, kterou lidstvo prožívalo mnohem dříve než roli partnerskou. Podle Maříkové jsou rodičovské dovednosti získané až v průběhu výkonu rodičovské role, nelze je mít již dopředu osvojené. (Matoušek, 2015) (Maříková, 2000)

Jedním z velkých významů v rodině se stal vynález antikoncepce, díky němuž je možné rodičovství lépe naplánovat. Změny v rodinném prostředí a vývoji tzv. modernizování rodiny, které probíhá již od 60. let dvacátého století jsou rozsáhlejší. Jednou ze změn je například postavení muže a ženy v roli rodičů, matka již nezastává jen roli pečovatelky, ale právě tuto roli je schopen zastupovat i muž, jelikož muž není již podmíněn rolí živitele rodiny. Problémem moderních rodin a manželství jsou například i ženy, které chtějí

nejdříve dosáhnout určité kariéry, než porodí první dítě, věková hranice prvního dítěte se tedy u žen zvyšuje. Tuto informaci o pozdějším věku porodnosti u žen potvrzuje Český statistický úřad. Do roku 2005 byl průměrný věk žen, které přiváděly na svět první dítě 25-30 let, ale již od roku 2002 jsou postupné věkové vzestupy, které po roce 2005 dosahují průměrného věku kolem 30 let, věk prvorodiček kolem věku 30 let tak převýšila rodičky do 25 let. Je zde i pokles rodiček pod věkovou hranicí 19 let, z pohledu reprodukce významnější věkové skupiny žen 20–24 let již míry plodnosti poklesly, a to z 61,4 dětí v roce 2001 na 50,8 dětí v roce 2017. (statistikaamy.cz/2018/09/)

Dalším tématem rodičovství je jak početí dítěte, tak manželských párů, tedy rodičů. Dle Matouška a Pazlarové je zcela jedno pohlaví partnerů, v dnešní době se dá spíše mluvit o soužití než o manželství, důležitá je citová vazba mezi partnery, autoři zdůrazňují opět sexualitu osvobozenou antikoncepčními technikami. Dále se právě Matoušek a Pazlarová zabývají tím, že sňatek mezi partnery nezaručuje dlouhodobý kvalitní vztah a klidné soužití, děti si tedy partneři čím dál více pořizují právě bez uzavření svazku manželského, to však podle autorů nenarušuje rodičovskou roli. (Matoušek & Pazlarová, 2010)

Manželské páry mají dnes možnost zvážit dopředu pořízení dítěte a vše tak naplánovat, mnohem více se mohou rozhodovat i z pohledu finanční schopnosti páru a životního stylu. Změna života v kontextu s pořízením dítěte může přivést do života manželů, nebo nesezdaných párů jak negativní, tak pozitivní změny, ale je nutné si uvědomit, že změny s příchodem dítěte jsou nevyhnutelné. Sobotková ve své knize píše, že oběti v rodičovství jsou vždy, nejvíce právě u rodiče, který zůstává s dítětem doma a pečuje tak o něj. Dále popisuje znevýhodnění finanční, kariérní, omezení osobní svobody, zmiňuje také možné oslabení intimního života mezi manželi nebo partnery. Rodičovství má také pozitivní dopad na manželství, s příchodem dítěte lze přirozeně upevnit vazbu mezi rodiči, nebo navázání kontaktu s dalšími rodinami s dítětem. Dítě také napomáhá oběma z partnerů dát pocit naplnění určité hodnoty, zodpovědnosti a uspokojení vlastních potřeb. (Sobotková, 2001)

V dnešní tzv. modernizované rodině nabývá dítě zcela jiné role, než tomu bylo dříve. K vyššímu postavení dítěte v rodině přispěly kulturně sociální změny a legislativa v oblasti rodinného práva, sociálně právní ochrany a zabezpečení dětí. Dítě se nyní mnohem více podílí na organizaci a chodu celé rodiny, dříve nebyla dětem dána tak silná váha názoru ani jejich výchově samotné. V dnešní moderní rodině již není rodič brát automaticky jako autorita, moderní rodiny fungují spíše na přátelské výchově a volnějším postavením k ní. Také fyzické tresty se zcela mění na úrovni diskuze a vysvětlování, je to zapříčiněno i

osvětou výchovy bez fyzických trestů. A právě problematikou moderních rodin a jejich výchovou se zabývá Šed'ová, ve své knize píše právě o pořizování potomstva ne za náboženským či morálním důvodem. Hodnota dítěte je dnes rodiči spatřována spíše jako v jedinečnosti samotné bytosti. Nikdy v historii se právě o důležitosti a potřebě citových vztahů mezi rodiči a dětmi nemluvalo a nezdůrazňovalo jako potřeba, tak jak právě dnes, tedy v 21. století. Tento fakt je podmíněn i tím, že v dnešní době je pouto mezi rodiči založeno spíše na emocionálních vztazích na rozdíl od dřívějších dob. Matějček se ve své knize pozastavil nad faktem, jak naše tělo nefunguje jen na přijmutí potravy, ale právě i na vzájemných rodových vztazích. Matějček sám tvrdil, že rodičovství není jen biologické, ale také hlavně psychologického rázu. Na výchově, vývoji a zázemí, které dětem rodiče přichystají, se podílí nejen kultura společnosti, ale hlavně kultura partnerů a jejich zralost k příchodu dítěte. Právě Matějček je jeden z autorů, kteří se přiklání k faktu vyzrálosti rodičů, který je úzce spjat s vyšším věkem, a tedy i vyzrálostí. (Švaříček & Šed'ová, 2007)(Matějček, 2013)

Zakončeme tedy podkapitolu shrnutím, že právě rodičovství je neustále těžší úloha v životech jak dítěte, tak partnerů. Na samotné rodiče je kladem právě i od státu větší tlak, jak dítě vychovávat a jak se stavět k problémům s dítětem. Postavení rodiny se ve společnosti stále rychleji vyvíjí a čím dál méně jsou rodičovské kompetence předávány mezigeneračně. Najít tedy správný vzor či jen obyčejné rady je v dnešní době přehlacené odbornými i laickými informacemi o výchově a rodičovství velmi obtížné. Také právě rady odborníků, informace z jejich knih jsou odlišné a spousta autorů si navzájem protiřečí. Autorka Čuhelová tvrdí, že právě to, jak je na děti nahlíženo hlavně z emočního pohledu a jeho výchova je brána s velkým ohledem na jeho osobnost a to, že nepřebíráme tradice z oblasti mateřské péče, vede k výskytu výchovné nejistoty. Dle nezbytné péče i prarodičů, kteří vidí dítě ze zcela jiného pohledu než právě rodiče. (Čuhelová, 2019) (Chmelař, Matoušek, & Pazlarová, 2008)

2.4 Rodinné vztahy a vazby

Autorka Sobotková klade důraz na citové vazby v rodině, které dokáží uspokojovat emocionální stránky všech jejích členů. Autorka vysvětluje postupné zrání rodiny, a tím se dostává do určitých fází, kdy jde především o komunikaci, citové vazby a docílení společného bodu rodiny „my“. Nejvíce typickou citovou vazbou v rodině je vazba matka a

dítě, která je dána už právě odnošením dítěte, jeho porodem a velmi intenzivní péčí právě z matčiny strany. Vazba dítěte a matky ovlivňuje již i všechny ostatní vazby v životě dítěte, to jaká je dána citová vazba ho učí se citově vázat k lidem v dalších etapách života a provádí ho tedy celým životem. Vazba dítěte s jeho rodiči vytváří dítěti pocit bezpečí a jistoty, a tak je uspokojována jedna z potřeb dítěte. Právě až po primární vazbě žena a dítě je zde sekundární a tou je vazba žena a muž, zaujímá až druhotnou vazbu v rodině, je však velmi důležitá pro vytvoření kvalitního života dítěte a uspokojení jeho potřeb. Je historicky dáno právě ženám silnější pouto vůči jejich dětem, vzhledem k tomu, jak se ženy staraly o děti a muži rodinu obstarávali finančně. Funkce otce však nesmíme opomenout, a to zejména v posledních desetiletích kdy se pohled na rodinu mění a její funkce a principy se vyvíjí a modernizují. Dnešní doba umožňuje právě otci být s dítětem v těsném kontaktu již od porodu, dnešní sociální politika je nakloněná i k otcovské dovolené a je třeba zmínit, že ve dvacátém století již není neobvyklé, když na mateřskou dovolenou nastupují místo matek otci. (Vágnerová, 2012) (Sobotková, 2012)

Dítěti je již od prvních krůčků přidělena určitá role, pro dítě je v dnešní moderní době mnohem snadnější pochopit vazby a vztahy mezi členy rodiny, než tomu bylo dříve. Právě v rodině dítě poznává ty nejhlubší a nejvíce zakořeněné citové vazby mezi lidmi, učí se pracovat s rolí člověka, jako je matka, babička, otec, sourozenec. Hned po rodiči jsou právě sourozenci nejdůležitějším vychovatelem v životě dítěte, a právě sourozenecké vazby a sourozenecká výchova je nenahraditelná a velmi specifická. Vztahy v rodině je nutné upevňovat, rodina funguje z velké části a po většinu času stráveného společně jako celek než jako individuální částice. Citové vazby jsou tak naprosto přirozeně utužovány společnými zážitky, řešením společných problémů apod. Vztahy, které jsou již podmíněny biologicky se tak dále ještě prohlubují a nabývají silnějšího pouta. Rodinné pouta a vazby ve zdravých rodinách přetrvávají i poté co děti dospívají a rodiče stárnou, zde se mohou obracet role. Nutno zmínit psychologické hledisko na sourozeneckou vazbu a vztah, právě taková vazba mezi sourozenci je samotné připravuje na výchovu svých vlastních potomků. Sourozenci jsou schopni být sobě navzájem partnerem mnohem intenzivněji, než je dítě s rodičem. Pro děti jsou vřelé, přátelské a kvalitní vztahy v rodině přímo ornou půdou pro jejich vstup do života. Vztahy v rodině se samozřejmě vyvíjejí a mění, děti si prochází různými fázemi, a ne každá fáze je pro rodinu celkově jednoduchá. Je velmi nutné, aby rodina byla i po dobu určitých problémů soudržná a trpělivá vůči všem svým členům. (Vágnerová, 2012)

2.5 Rodičovská odpovědnost

Téma rodičovské odpovědnosti bylo již zmíněno v předešlé podkapitole, nyní dostane ale mnohem větší pozornosti jako samotná podkapitola. Rodičovská odpovědnost je soubor práv a povinností které mají rodiče vůči nezletilému dítěti, pokud je dítě osvojeno tyto povinnosti přecházejí na adoptivní rodiče, v případě pěstounských rodin jde pouze o péči o dítě. Běžně jsou ale povinnosti a práva rodičů vykonávány vždy rodiči, kteří jsou zapsány v matrice. Rodičovská odpovědnost je ukotvena v občanském zákoníku č.89/2012 Sb., a to v II. hlavě rodinného práva, zvláštní ochrana je zakotvena samozřejmě i na poli mezinárodním, a to v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, která opět dětem garantuje právo na péči jejich rodičů. Pojem rodičovská odpovědnost byl do českého právního řádu vložen v roce 1998 a postupem let se jeho obsah vyvíjel a proměňoval. Dříve jsme se mohli setkat s pojmem rodičovská moc, ten byl upevněn v zákoně o právu rodinném, tento název však jako předešlé názvy Např. otcovská moc, nebyl zachován. Po inspiraci z okolních zemí se nakonec upevnil název rodičovská odpovědnost. (epravo.cz)

Rodičovská odpovědnost se stala souhrnem práv a povinností rodičů vůči nezletilému dítěti, jsou zde přesně určeny všechny povinnosti, požadavky a sankce za jejich neplnění. Tyto práva a povinnosti hají na prvním místě vždy práva dítěte na kvalitní a správnou výchovu. Potřeba je zdůraznit, jak zákonodárce dává přednost povinnostem vůči nezletilému dítěti před právy, tento fakt je z důvodu významu ve vztahu k dítěti. Rodičovskou odpovědnost musí hájit oba z rodičů, a to i v případě, že tito dva lidé spolu nežijí ve společné domácnosti, nejsou manželi, nebo se rozvádí. Při výkonu rodičovské odpovědnosti si musí být oba rodiče rovni a oba musí být důslední ve výkonu svých povinností. Veškerá rodičovská odpovědnost se odvíjí od stavu, věku, pohlaví a životní situaci dítěte. Jednou ze změn rodinné odpovědnosti je fakt začlenění rodinného práva do soukromoprávního kodexu a tím se tedy opouští od odvětvové samostatnosti právě rodinného práva. Byly zde upřesněny některé principy, a to například zákaz zneužití práva, zákazu a výkladu použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy, ochranu poctivého jednání a dobré víry. Další změnou v zákoně o rodičovské odpovědnosti je, že dítě není bráno pouze jako objekt konání, ale nyní se stává aktivním subjektem, který má jisté právo podílet se ve věcech týkajících se jeho osoby, tedy na věcech, které se ho přímo dotýkají. Rodičovskou odpovědnost nyní nově plní i rodiče, kteří ještě nejsou zletilí a rodiče, kteří nejsou svéprávní v plném rozsahu. Je tedy nutné rozlišovat rodiče, kteří jsou nositelem

rodičovské odpovědnosti a rodiče, kteří jsou vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. Rozdíl mezi nositelem a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti je nutný z toho důvodu, zajistit pro toho rodiče, který není oprávněn vykonávat určité záležitosti vůči dítěti, a to z důvodu omezené svéprávnosti. Stejně tak může být soudně určen jen jeden z rodičů, který bude vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, k takovým rozhodnutím je možné dojít například po smrti jednoho z rodičů, nebo je jeden z rodičů zbaven rodičovské odpovědnosti. Pokud není ani jeden z rodičů schopen vykonávat rodičovskou odpovědnost, je potřeba dítěti přidělit poručníka. (Hrušáková, Králíčková, & Westphalová, 2017)

Mezi takové práva a povinnosti patří péče o dítě, což je dohled nad ním, jeho výchova, starost o jeho tělesné i duševní zdraví a o jeho celkový vývoj. Další povinností, je dítě zastupovat ve věcech, ve kterých se není schopno zastupovat samo. Spravovat jmění dítěte je také povinnost jeho zástupce v případě že dítě nabylo majetek, nebo v případě že se jedná o dítě, které disponuje finančními příjmy, např. dětští herci. Každý rodič má vůči svému dítěti vyživovací povinnost, a to i v případě že ho sám nevychovává, pokud dítě není zcela právně volné, je vyživovací povinnost vyžadována. Povinnosti a práva mohou být, určí-li tak soud buď pozastaveny, omezeny nebo zcela zrušeny, zde se opět pohybujeme v občanském zákoníku č.89/2012 Sb. a to v rodinném právu v II. hlavě.

3 HISTORIE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Matějček ve své knize píše, že již v daleké historii jsou poznatky a přivlastnění cizího dítěte za vlastního, tendence neochraňovat jen své vlastní dítě, ale bránit, chránit a pečovat také o dítě nevlastní.

V historii se můžeme dozvědět také o odkládání dětí, které nebyly žádané, nejčastěji byly odkládány dívky nebo děti, které se nezdály být zcela zdravé, takové chování vůči novorozenatům můžeme vidět nejčastěji ve starém Římě. Dítě nemuselo být usmrceno, ale mohlo být také prodáno do otroctví, či jiným lidem, rozhodující slovo ohledně dítěte měl vždy otec rodiny.

Díky křesťanství nastal zlom v zabíjení malých nežádoucích novorozenat, takové zabití dítěte začalo být považováno za vraždu, a to ve čtvrtém století v Římě. V této době vznikaly první sirotčince „útulky“ pro děti bez rodičů, první zprávy pochází z Konstantinopole z roku 335, tímto tématem se zajímal Matějček, který vlastně popisuje i historii středověku.

Ve středověku mělo možnost být dítě dítětem jen krátkou dobu, již od raných let byly děti brány jako malí dospělí, nebyl zde velký ohled na citové vazby v rodině. Dítě bylo již v nízkém věku odloučeno od matky a bylo vychovááno spíše člověkem, u kterého sloužilo, nebo tím, u koho bylo v učení. Počátky náhradní rodinné péče se objevují o něco později, a to spíše v podobě opatrování dětí a vychováváním je pro rodiče, které je po narození posílaly na venkov, kde bylo dítě vychováno náhradní matkou. Doba pobytu mimo vlastní rodinu se později prodlužovala ze dvou let na šest. O první pomoc dětem bez rodin se zajímají autoři Gabriel a Novák, u kterých se ještě několikrát zastavíme. První pomoc opuštěným dětem se později dostala i k nám, v 16. Století je založen dobročinný „Vlašský špitál“. O pomoc dětem se zasadili také Marie Terezie s Josef II., snažili se prosadit výchovu v kolektivu.

V roce 1788 vznikl dekret, který referoval o ukončení striktní společné výchovy sirotků, ale vznikla zde možnost výchovy dětí v cizí, hostitelské rodině. Již v této době za tuto službu byly poskytovány určité finanční příspěvky pro hostitelské rodiny. Sirotek mohl v rodině zůstat do svého šestého roku, poté se vracel zpět do sirotčinců, pokud o něj náhradní rodina stála, mohla si takové dítě nechat, ale jen bez další finanční podpory. V Čechách i na Moravě bylo v zákoníku ustanoveno, že osvojitelem dítěte se může stát jen muž starší padesáti let, tento zákoník platil až do začátku dvacátého století, kde se

osvojitelem mohla stát i žena s podmínkou, že druhý partner s osvojením či převzetím výchovy dítěte souhlasí. (Gabriel & Novák, 2008) (Matějček, 1999)

Matějček se ve své knize již z roku 1981 pozastavuje nad stavem sirotčinců a nalezinců. Sirotčince a nalezince, kde nalezené děti pobývaly, měly velmi špatnou úroveň hygieny a tomu odpovídaly i počty úmrtí. Úroveň takových zařízení se postupně zlepšuje od padesátých let 19. století, zásluhou je lepší zdravotní péče a zaměření na otázku nemocí sirotků a předcházení takových nemocí.

V Československu se péče o děti bez rodin lepší po roce 1918, kde se dětem bez rodin pomáhalo hlavně díky neziskovým organizacím. Začaly se také ústavy více kontrolovat a zpříšňovaly se pravidla v chování vůči dětem. V roce 1931 bylo spravováno okresy okolo 25 sirotčinců, dále zřizoval stát spousty dětských domovů. Dětské domovy byly spíše přechodné a byly zde umístěovány problémové děti.

Již v této době začíná být v Československu kvalitní přístup k pěstounské péči, lidé, kteří chtějí vychovávat nevlastní dítě, které nemá vlastní rodinu, je osoba, která musí mít dobré finanční zázemí a tato osoba i její rodina dosahovat určité životní úrovně.

Po druhé světové válce se ovšem vše mění a pěstounská péče v Československu vymizela až na případy v příbuzenských vztazích. Vymizel taky zcela název nalezince, tento název vystřídal pojem „ústavy péče o dítě.“ Po roce 1948 je tedy opět kolektivní výchova upřednostněna před výchovou rodinnou. Teprve v šedesátých letech 20. století je ustanoven zákon, který měl mít hlavně zájem dítěte. Pěstounská péče nebyla obnovena, bylo ale již možné dostat dítě do osvojení.

Návrat pěstounské péče nastává až v devadesátých letech 20. století, kdy se obnovuje a přibývá i nový druh pěstounské péče, postupně se začíná hovořit o pomalém rušení ústavní péče v podobě dětských domovů. (Gabriel & Novák, 2008) (Matějček, 1999) (Matějček & Langmeier, 1981) (Macháčová & Matějček, 1999)

4 ÚSTAVNÍ PÉČE

Ústavní výchova je určena pro děti do osmnácti let, v případě že nemohou setrvat ve své rodině, či využít jinou z forem náhradní rodinné péče. Nejtypičtější jsou však děti do tří let, jsou zde umisťovány za rozhodnutí soudu, a to po odebrání z biologické rodiny, nebo po vzdání se rodičů práva na dítě hned po porodu, či nějakou dobu po narození dítěte. Ústavní péče poskytuje základní péči o dítě, tzv. Stravu, hygienu a lékařskou péči.

Ústavní výchova by měla být přechodná péče mezi biologickými a náhradními rodiči, dítě se zde diagnostikuje a vyhodnocují se jeho výsledky, poté se pro takové dítě vybírají vhodní náhradní rodiče, náhradní rodina. Jedna z více nežádoucích možností je dále pokračovat v ústavní péči. Ústavní výchova je ukotvena v zákonu č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Dále má svou malou roli i v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. A to ve III. hlavě poručenství a jiné formy péče o dítě.

Děti do tří let jsou zpravidla umisťovány do kojeneckých ústavů, či do ústavů pro děti do tří let, zde se bavíme o ústavní péči spadající pod Ministerstvo zdravotnictví. Do Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy spadají diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a ostatní výchovné ústavy. Ministerstvo práce a sociálních věcí má pod sebou děti s určitým postižením, omezením. (mpsv.cz)

Dle Jánského knihy z roku 2004 je ústavní péče problémem celospolečenským, který souvisí se sociálním klimatem společnosti a odráží se v hodnotách společnosti. Ústavní péče má prokazatelně negativnější dopad na vývoj osobnosti. Ústavní péče ve velké míře produkuje jedince citově zanedbané, kterým sice bylo umožněno studovat, či mít koníčky, ale chybí zde stála citová vazba. Stálou citovou vazbu není možné navázat, pokud se v ústavu střídají vychovatelé, pracují na směny, a tak je prostředí pro výchovu dítěte nestálé. Takové hodnoty sdílí i Křístek, který se též problematikou zabývá. Dítěti právě v ústavní péči chybí jistota, a tak není možno naplnit jeho potřeby jistoty. (Křístek, 2017) (Jánský, 2004)

4.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče přichází v úvahu, jestliže dítě není možné ponechat v jeho biologické rodině, nebo o něj jeho biologická rodina ztratila zájem, či se ho vzdala hned po narození. „*Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči, v prostředí, které se co nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména osvojení a pěstounská péče.*“ (Matějček, 1999)

Důvody proč a jaké děti přichází do NRP jsou různé, podle Bubleové a její knihy, kterou napsala v roce 2014, přicházejí do NRP děti, které byly odloženy svými rodiči, děti, které mohou a nemusí být právně volné, děti, které jsou umístěny v kojeneckých ústavech, dětských domovech, ze zařízení pro děti, které potřebují okamžitou pomoc, ze zařízení pro osoby se zdravotním postižením nebo z azylových domů. Bubleová také popisuje důvody, jako jsou špatné sociální podmínky vlastní rodiny, zanedbávání povinné péče, zneužívání či týrání, úmrtí v rodině apod.

Náhradní rodinná péče vychází v porovnání s ústavní péčí výrazně kladněji. NRP ukazuje dětem, jak má vypadat rodina a pomáhá v dítěti utvořit vztahová pouta s ostatními členy rodiny, dítě pak získává lepší obraz a představu o tom, jak má rodina fungovat. Rodinná péče v dítěti dokáže taky mnohem více podpořit jeho individualitu a podpořit jeho start do života. (Bubleová, 2014)

4.1.1 Osvojení

Osvojení lze hledat v občanském zákoníku č.89/2012 Sb. Ve znění od 1. 12. 2018 a to §794 Osvojením se rozumí přijetí cizího dítěte za vlastní. Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem. Osvojení nezletilého dítěte musí být v souladu s jeho zájmy. §795 Osvojitel přijímá veškeré rodičovské zodpovědnosti a povinnosti vůči adoptovanému dítěti. Dítě je možné si osvojit, pokud už není nijak právně vázáno na svou biologickou rodinu a je tedy právně volné. To je možné za předpokladu, kdy nejeví biologická rodina o dítě zájem dva měsíce po porodu či šest měsíců po tom, co rodině bylo dítě odebráno, nebo ho z určitých důvodů odložila. Zájem o dítě znamená, ozvat se ústavu, nebo sociální pracovníci, která má dítě vedené pod svou osobou. Do zájmu o dítě se může řadit návštěva, hovor, dopis, zpráva. Dítě se stává právně volným vždy po rozhodnutí soudu.

Na základě soudu se také rozhoduje o další cestě dítěte do náhradní rodiny, to ve své knize potvrzuje i Hrušáková. Osvojení je tedy přijetí dítěte za své se všemi náležitostmi, dítě

přijímá jméno osvojitele a tím se z osvojitele stávají rodiče dítěte. Před osvojením dítěte je nutné, aby byl soud seznámen se zdravotní způsobilostí uchazečů, jejich fyzickým i duševním zdravím, je nutné zjistit, jakou motivaci k adopci mají, jaké dispozice mají k tomu pečovat o dítě a v jakém prostředí chtějí dítě vychovávat. Při osvojení soud spolupracuje se sociálně právním odborem ochrany dětí, zde se pohybujeme v zákoně o rodině §70 a §17 zákona OSPOD. Pokud se pro osvojení rozhodne jen jeden z manželů, je nutné, aby druhý partner s adopcí souhlasil a prošel stejným procesem jako partner, který se pro osvojení rozhodl. (Hrušáková, Králíčková, & Westphalová, 2017)

Rozeznáváme dva druhy osvojení, a to osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné, u osvojení do jednoho roku dítěte se jedná o osvojení zrušitelné. Nezrušitelné osvojení je typické, pokud si manželé osvojují dítě, které již dosáhlo jednoho roku. U osvojení nezrušitelného je osvojitel zapsán na matrice místo biologických rodičů.

Před osvojením si adoptivní rodiče musí projít „před adopčním obdobím“ to je období, kdy u adoptivních rodičů dítě setrvává tři měsíce na zkoušku, až poté rozhoduje soud, zda může být dítě do rodiny umístěno natrvalo. Po dobu tří měsíců, kdy dítě pobývá u osvojitelů, jsou veškeré náklady na osvojitelské rodině.

Pokud je rozhodnuto o osvojení nezrušitelném, není možné se dítěte jednoduše vzdát, i přes to, že by jeho vývoj nebyl podle představ osvojitelské rodiny. Ve většině případů se ale k možnosti osvojení dostávají děti, bez větších vývojových, zdravotních, psychických vad a poruch. (Hrušáková, Králíčková, & Westphalová, 2017) (triada.cz)

4.1.2 Poručnictví

„Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka.“

Poručnictví je ukotvené v „Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. A to ve III. hlavě poručenství a jiné formy péče o dítě. Poručník je zákonný zástupce dítěte, jeli tak určen poté co dítěti zemřeli rodiče, nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo jim byla omezena určitá práva a povinnosti vůči nezletilému dítěti. Bubleová definuje poručnictví jako institut, který slouží k ochraně dítěte, pokud je takové opatření nutné, poručníkem se dle ní smí stát i osoba, která o dítě přímo nepečuje. Podle stejné autorky se tedy jedná o péči, která je potřeba v situaci, kdy rodiče zemřeli, nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo v situacích kdy rodiče nemají způsobilost k právním úkonům vůči

nezletilému dítěti. Je zde možnost, že o dítě nadále pečují biologičtí rodiče, pouze některé rodičovské povinnosti a práva jsou pozastaveny a vykonává je poručník, který je soudně určen. Dle Hrušákové poručníkovi nevzniká však vyživovací povinnost vůči nezletilému dítěti. Pokud poručník poskytuje dítěti i přímou péči, tak má nárok na stejné finanční ohodnocení jako pěstoun. Rozdílem mezi poručnictvím a pěstounskou péčí je, že při pěstounské péči zůstává dítěti jako zákonný zástupce biologický rodič, u poručnictví je zákonným zástupcem poručník. Jak píše ve své knize Novák a Gabriel, mezi poručníkem a dítětem však nemusí vznikat vztahové pouto jako mezi rodičem, nebo náhradním rodičem dítěte. Poručník musí předložit každý rok zprávu o prospěchu dítěte, pokud se poručník stává i pěstounem dítěte, musí být pod dohledem sociálních pracovníků s rozdílem, že má vůči dítěte více povinností a práv. Např. není nucen žádat o povolení vystavit dítěti cestovní pas. (Bubleová, 2014) (Gabriel & Novák, 2008)(Hrušáková, Králíčková, & Westphalová, 2017)

5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je upravena v zákoně č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Soud může svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a jestliže osoba pěstouna poskytuje záruku jeho řádné výchovy. Před svěřením do pěstounské péče je nutné vyjádření sociálně právního orgánu ochrany dětí.

Pěstounská péče je podle zákoníku jistá forma náhradní rodinné péče, pro kterou je typické dítě vychovávat a pečovat o něj, po celou dobu pobytu dítěte u náhradní, tedy pěstounské rodiny. Mezi základní povinnosti pěstounské rodiny, je dítěti poskytnout domov se všemi jeho náležitostmi, tedy od šacení, stravy, teplého místa v bytě či domě, vzdělání a dalších náležitostí spojených s potřebami dítěte v průběhu jeho vývoje. Pěstoun o dítě pečuje a vychovává jej. Pěstoun dítě zastupuje a rozhoduje jen v běžných záležitostech, o důležitějších věcech rozhoduje vždy soud. Zezulová se k pěstounství ve své knize vyjadřuje jako k pomoci zejména starším dětem, které nejsou zcela zdravé, mohou být odlišného etnika, o které mají rodiče zájem, ale momentálně není možné, aby se o děti starali. Nožířová ve své knize popisuje děti v pěstounské péči jako děti citově deprimované, obtížně vychovatelné, dětmi, které často trpí mozkovými dysfunkcemi, nebo jinými zdravotními obtížemi. Autorka upozorňuje na náročnost výchovy a péče o takové děti. (Nožířová, 2012) (Zezulová, 2012)

Každý pěstoun je povinen se registrovat pod určitou pěstounskou organizací, projít řádným školením a testy. S takovou organizací musí pěstouni uzavřít dohodu a splňovat její podmínky. Dle Bubleové pěstounská organizace doprovází pěstounské rodiny po celou dobu výkonu jejich opatrování dítěte. Pěstounské rodiny mají povinnost plnit si vzdělávací kurzy a zúčastňovat se přednášek týkajících se pěstounské péče v rámci obnovování vědomostí.

Platí zde stejné pravidlo jako u osvojení, pokud se stane pěstounem jen jeden z partnerů, tak jen za předpokladu souhlasu i druhého partnera, celým řízením a školením musí projít oba partneři. Pro pěstounskou péči jsou typické rodiny, které si již své rodičovské povinnosti zkusily, tedy rodiny, které mají své vlastní děti. Je nutné, aby si pěstounské rodiny uvědomovaly právo dítěte znát a stýkat se s vlastní rodinou, buď pokud tak rozhodne soud, nebo se tak dítě rozhodne samo. Jestli je přítomnost rodičů a styk s nimi prospěšný sledují i sociální pracovníci, kteří mají nad pěstounskou rodinou dohled. O pěstounské rodině se tedy může rozhodovat i z pohledu toho, v jaké vzdálenosti je vhodné,

aby bylo dítě od biologických rodičů. Pokud je zde možnost návratu dítěte k vlastním rodičům, tak je dítě umístěno co nejbliže k biologickým rodičům, pokud je rozhodnuto, že by časté návštěvy biologických rodičů měly negativní vliv na vývoj dítěte, tj. za předpokladu že jsou biologičtí rodiče patologicky závislí, nebo se děti vždy vrátí s hygienickými problémy, je tedy prospěšnější, aby bylo dítě umístěno, co nejdále od vlastních rodičů. (informace z pěstounského sezení, trialog) (Bubleová, 2014)

5.1 Proces pěstounské péče

Zprostředkováním náhradní rodinné péče se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí a jeho pozdější novelizace. Takový zákon přesně určuje, jak probíhá postup výběru vhodného kandidáta pro určité dítě a svěřeni dítěte do jeho péče. Zprostředkování náhradní rodinné péče mohou zajišťovat jen orgány sociálně právní ochrany dětí, a to krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně. (Neckář, 2009)

Cesta k pěstounské péči začíná vždy u podání žádosti jednoho, nebo obou partnerů, žádost se podává vždy na obecním úřadu s rozšířenou působností. Povinností žadatele je, aby byl řádným občanem České republiky a měl zde trvalý pobyt, pokud se jedná o cizince, který žádá o to, stát se pěstounem, tak má povinnost mít v České republice trvalý pobyt, nebo podle zvláštního předpisu pobytu cizince na území České republiky nejméně 356 dnů. Následuje posouzení takové žádosti a před možným zařazením do evidence žadatelů osob o pěstounskou péči musí obecní úřad s rozšířenou působností sesbírat potřebné dokumenty, jako je evidence rejstříku trestu, bytové a finanční schopnosti žadatelů, nutné je doložit také zdravotní potvrzení od lékaře, tyto doklady jsou nutné, teprve poté je možné založit spisovou dokumentaci o zprostředkování pěstounské péče, V zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD v § 21 odst. 5 se uvádí obsah spisové dokumentace. Na základě již získaných dokumentů a zpráv je žadatel odborně posouzen. Odborné posouzení spočívá v prověření, je-li žadatel dostatečně připraven na roli pěstouna. Na základě odborných posouzení rozhoduje zařazení či nezařazení do evidence pěstounů krajský úřad. Je nutné posoudit, jak se pěstoun připravoval na příchod nového člena rodiny, jak se s tím vyrovnávají jeho vlastní děti a tuto skutečnost přijímají. Pěstouni musí být připraveni například na specifické potřeby dítěte, na spolupráci s biologickou rodinou, dále se posuzuje i charakter

žadatele, jeho duševní stav a v neposlední řadě také motivace k výkonu pěstounské péče. To znamená, že žadatel musí projít psychologickým posouzením.

Žadatel prochází velmi dlouhou cestou, kdy se účastní pravidelných sezení s psychologem, sociálními pracovníky apod. Zde získávají informace o všech úskalích, výhodách i nevýhodách PP, a hlavně jsou zde sami žadatelé pozorováni a selektováni podle vhodnosti žadatelů či nevhodnosti.

Pokud se žadatel dostane až k tomuto bodu, je možné začít s přípravou k přijetí pěstounského dítěte. Na konci celého procesu se uzavírá dohoda o provádění pěstounské péče, a to vždy pod obcí s rozšířenou působností, pod kterou je pěstoun veden. V dohodě jsou uvedeny práva a povinnosti pěstouna a tato dohoda musí být uzavřena nejpozději třicet dnů ode dne rozhodnutí svěření dítěte do pěstounské rodiny. Dohoda musí být vždy v souladu s jakýmkoli rozhodnutím soudu. Úřady jsou povinny kontrolovat a mít dohled nad pěstounskou rodinou, a to každé dva měsíce. (Bubleová, 2018)

Pokud se pro pěstounskou rodinu nenajde vhodné dítě do tří let poté, co byli zaregistrováni, je nutné pěstounskou rodinu zařadit do celostátního registru, kde mají vyšší šanci na získání vhodného dítěte do pěstounské péče. Je potřeba vzít v úvahu že pěstounská rodina má právo odmítnout přijetí dítěte, pokud se na to z určitých důvodů necítí. (.mpsv.cz)

5.2 Typy pěstounské péče

5.2.1 Pěstounská péče

Dle Zezulové se pěstounská péče dotýká hlavně dětí, které jsou těžce umístitelné do adoptivní rodiny a to z důvodu zdravotního postižení, etnické odlišnosti, větších sourozeneckých skupin nebo v případě kdy není dítě právně volné, přesto že není u svých biologických rodičů, tak se s nimi setkává, nebo je s nimi v jakémkoli kontaktu. Se stejným postojem se setkáváme již i dřív u Matějčka, podle něj pěstoun tedy vychovává nevlastní dítě společně se svými vlastními dětmi v rodinném prostředí. (Zezulová, 2012) (Matějček & Dytrych, 2002)

Současná doba produkuje čím dál více specifických potřeb dětí a těmto dětem je potřeba dát odpovídající péči, jedna z nejmladších forem pěstounské péče, a přesto tak důležitá je dlouhodobá pěstounská péče, neboli podle Bubleové terapeutická pěstounská péče, jedná

se o určitou reformu v pěstounské péči, která nahrazuje dítěti rodinu, jak již bylo zmíněno, dlouhodobě. (Bubleová, 2014)

Pěstounská péče je také nazývána profesionální pěstounskou péčí. Profesionální pěstounská péče je zde pro děti, které nemají možnost adopce a to ani s výhledem do budoucna a to z důvodu zdravotního znevýhodnění nebo etnických odlišností, či jiných právně nežádoucích skutečností. Profesionální pěstounská péče je tedy dlouhodobá péče o dítě, a to s možností péče až do jeho 18 let, v případě studia vysoké školy až 26 let. Pazlarová se však pozastavuje nad tím, že oficiálním ukončením dlouhodobé pěstounské péče nekončí zároveň i citové vazby, ty většinou po letech strávené v rodině přetrvávají, právě proto se právě tento typ stává podobným samotnému osvojení. V dlouhodobé neboli profesionální pěstounské péči však není možné dítě právně zastupovat, důležité rozhodnutí musí udělit vždy soud, nebo biologičtí rodiče dítěte. (Gabriel & Novák, 2008) (Pazlarová, 2016)

Jednou ze změn profesionální pěstounské péče bylo vypracování individuálního plánu ochrany pro každé dítě určené k takovému druhu pěstounské péče, tento plán musí vytvořit sociální pracovník nejpozději měsíc po nástupu do pěstounské péče, tento plán je pravidelně aktualizován. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Pěstounská péče se využívá také v případě příbuzenských vztahů, a to ve většině případů u prarodičů a jejich dětí, kdy se člen rodiny, který je rodičem dítěte nechce, nemůže nebo nedokáže o dítě starat a některý z členů rodiny, tedy prarodič převezme péči o dítě. U prarodiče není možná adopce, z prarodiče se nesmí stát rodič, to by nastala vada, kdy se například z babičky nesmí stát matka. U pěstounské péče prováděné prarodičem se tedy zachovává vztah babička a vnouče. Problematika pěstounské péče prarodičem může být v nedostatečně důsledné výchově, kdy se prarodič snaží veškeré překážky a povinnosti dítěti ulehčovat. Státní orgán se snaží dítě udržet co nejblíže vlastní rodině, to znamená ponechání dítěte právě u prarodičů, kteří vykonávají pěstounskou péči. Pro dítě samotné ale vykazuje kladnější výsledky, když je svěřeno do náhradní rodinné péče cizím osobám. (Matějček, 1999)

5.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tento typ pěstounské péče je upravován zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a), a občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. ve znění pozdějších předpisů, § 958 odst. 3. Osoby provádějící pěstounskou péči na přechodnou dobu musí být soudně uznáni pěstouni k výkonu takové činnosti. Pěstounská péče na přechodnou dobu, je péče o dítě po určitou dobu, takové odvětví pěstounské péče vzniklo hlavně z důvodu snahy co nejvíce zkrátit pobyt dítěte v náhradní ústavní péči. Pěstoun, který vykonává péči přechodnou, o dítě pečuje po určitou dobu stádia jeho vývoje, to většinou ve velmi nízkém věku dítěte, nebo dokonce hned po narození dítěte. Dítě zůstává v rodině nejdéle rok, poté pokračuje do jiné formy náhradní rodinné péče, nejčastěji adopce. Jeden z dalších důvodů svěřeni dítěte do přechodné pěstounské péče může být důvod momentální neschopnosti péče vlastních rodičů o dítě pečovat. Novela zákona o právní ochraně dětí, která byla vydána v listopadu 2012 a v platnost vstoupila dne 1.1.2013 byla potřeba ji specifikovat, proto byl ještě vytvořen dokument, který by vysvětloval všechny aspekty PP na přechodnou dobu a vysvětloval změny, které s novelou přichází, v březnu roku 2013 tedy vyšel dokument, který dává odborníkům jako je OSPOD, sociálním pracovníkům, ale i veřejnosti možnost porozumět specifikům této formy pěstounství. (Novela 564/8 zákona OSPOD, 2012) (Macela, 2013)

Z pohledu reálného života má na dítě právě tento typ náhradní rodinné péče velmi blahodárný vliv, jelikož dítě díky této formě péče nestrádá v možnosti navázání pouta s určitým člověkem. Dítěti je dán obraz klasické rodiny. Autorka Zezulová se přiklání k názoru, že pokud by se právě tato forma PP uchytila natolik, aby bylo možné zcela zrušit kojenecké ústavy, tak by se dalo v jisté míře předcházet deprivacním projevům u dětí, které mohou vznikat při pobytu v ústavní péči. (triada-centrum.cz) (Zezulová, 2012)

Dítě svěřeno do náhradní rodinné péče je nutno pravidelně každé tři měsíce navštěvovat sociálními pracovníky a dohlížet tak na správnou výchovu a péči o takové dítě. Dítě je možné v pěstounské péči na přechodnou dobu ponechat po celý rok, nerozhodne-li soud po podání návrhu sociálně právní ochrany dětí, že již není důvod dítě v této formě pěstounské péči ponechávat.

Pěstounům na přechodnou dobu náleží stejná psychická pomoc a přeškolení jako dlouhodobým pěstounům

5.3 Dávky pěstounské péče

Dávek, které se vztahují k pěstounské péči je pět, tedy pět základních, které jsou platné pro Českou republiku. Peněžité dávky dělíme na jednorázové a opakující neboli pravidelné. Právní úprava dávek pěstounské péče byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a nově vložena do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pro přiznání dávky je nutné splnit určité podmínky. Podmínka věcná, se prokazuje určitou listinou, úředním sdělením či šetřením. Podmínka systémová, tato podmínka dokazuje vazbu k určitému systému jako je občanství, členství, účastnictví. Poslední podmínkou je podmínka formální, ta pojednává o nutnosti podání žádosti o určitou dávku, finanční pomoc.

- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- Odměna pěstouna
- Příspěvek při převzetí dítěte
- Příspěvek na nákup motorového vozidla
- Příspěvek při ukončení pěstounské péče

(Bubleová, 2018)

5.3.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok má nezletilé nezaopatřené dítě, které je svěřeno do pěstounské péče. Nárok je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, a to nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravující státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek se zvyšuje na závislosti osoby na jiné fyzické osobě.

Tato dávka činí za každý kalendářní měsíc

- 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let

(Bubleová, 2018)

5.3.2 Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má jen pěstoun vedený v evidenci, nebo osoba pečující o nezaopatřené dítě. Pokud jsou oba manželé osobou pečující o dítě, nárok na tento příspěvek má pouze jeden z partnerů.

Odměna pěstouna přetrvává i po dosažení zletilosti, a to až do věku dvaceti šesti let dítěte, pokud se dítě dále vzdělává a soud nestanoví jinak.

- 12 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě
- 18 000Kč, je-li pečováno o 2 děti
- 30 000 Kč, je-li pečováno alespoň o 3 děti, je-li pečováno o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni závislosti II.,III.,IV.
- 36 000 Kč, je-li pečováno o 4 děti nebo o 2 děti ve II. –IV. stupni závislosti nebo o jedno dítě ve II. –IV. stupni závislosti + jedno dítě zdravé; e) 42 000 Kč, je-li pečováno o 5 dětí; f) 48 000 Kč, je-li pečováno o 6 dětí
- 42 000 Kč, je-li pečováno o 5 dětí;
- 48 000 Kč, je-li pečováno o 6 dětí.

(Bubleová, 2018)

5.3.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek vznikl za účelem pomoci rodině se vypořádat s finanční zátěží při nástupu dítěte do pěstounské rodiny. Výše příspěvku se odvíjí vždy od věku dítěte.

- Do 6 let věku dítěte tento příspěvek činí 8000Kč
- 6-15 let věku dítěte tento příspěvek činí 9000kč
- 15-18 let věku dítěte tento příspěvek činí 10 000Kč

(Bubleová, 2018)

5.3.4 Příspěvek na nákup motorového vozidla

Nárok příspěvku na motorové vozidlo je podmíněn péčí nejméně o tři děti, a to v případě, že motorové vozidlo nebude využíváno k vlastní výdělečné činnosti, ale pouze k účelům péče o děti. Výše příspěvku je 70% ceny, nejvýše je možné získat příspěvek ve výši

100 000Kč. Příspěvek je možné využít také na opravu vozidla, pravidla jsou stejná jako při koupi nového.

(Bubleová, 2018)

5.3.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok má osoba, tedy dítě, které bylo ke dni dosažení zletilosti v určité formě náhradní rodinné péče, a to v pěstounské péči. Tímto dnem zaniká tedy právo na příspěvek úhrady potřeb dítěte, který dítě pravidelně pobíralo. Příspěvek při ukončení pěstounské péče je jednorázový a činí 25 000Kč.

(Bubleová, 2018)

6 SOUROZENECKÉ VZTAHY

Kapitola následující bude věnována dětem, které jsou v rodině vlastní a vyrůstají pospolu. Vztahy mezi vlastními dětmi jsou s tématem pěstounské péče často opomíjeny, přesto jsou velmi důležitým faktem v pěstounské rodině. Sourozenecké vztahy a jejich pevnost je velmi důležitá, to jak jsou sourozenci mezi sebou naučeni fungovat a jaké mají vztahy, jak si jsou oporou a jakou oni sami cítí pevnou vazbu se svou rodinu ovlivní to, jak dokáží přijmout dalšího člena rodiny. Podle Lemana z jeho knihy roku 1997 je velmi důležité i to v jakém pořadí se dítě narodí, a jakou zaujímá v rodině roli, podle něj mají právě i tyto specifika velký význam při výběru pozdějšího vzdělání, zaměstnání, životního partnera a životního stylu v dospělosti. Adler se ve své knize (1997) domnívá, že postavení dítěte mezi sourozenci má vliv na jeho socializaci a chování ve společnosti, také ovlivňuje velkým způsobem charakter dítěte a později dospělého člověka.

Adler rozdělil typy sourozenců od prvorozeného až k nejmladšímu. Prvorození, tj. „jedináček“, prvorozeným se většinou dostává přísnější výchovy než dětem později narozeným, jsou to většinou děti snaživé a velmi cílevědomé, je jim dáno mnohem více pozornosti od rodičů, prokazují i v pozdějších letech mnohem více tolerance, než děti mladší. Druhorození, nebo to mohou být také prostřední děti, jsou velmi ovlivněni prvorozeným dítětem, mají tendence ho napodobovat a vyrovnávat se mu, je tedy možné, že pokud jsou děti narozeny v minimálním rozestupu, tak dítě mladší bude vypadat vyspěleji, jelikož se snaží dělat vše, co vidí u prvorozeného např. chození na nočník, první krůčky, vše co se stravy týče, prvních slov, či jízdy na kole bez koleček apod. Druhorození mají často pocit nedocenění oproti prvorozenému, mohou mít menší sebevědomí, snaží se získat spíše pozornost mezi svými vrstevníky. Jako další dítě tu máme třetí neboli také benjamínky, benjamínek je dítě nejmladší, nemusí zde být tedy pravidlem, že se jedná o třetí dítě. Benjamínek je dítě, které je popisované jako bezstarostné dítě, umí bavit okolí a vyznačuje se bezstarostností. Benjamínci mohou mít často pocit, že nejsou bráni vážně, dokážou být nejvíce vzpurní své rodině. (Leman, 1997). Novák popisuje trochu odlišnější postavení sourozenců, a to čtyři druhy, jedináčky, nejstarší děti, prostřední děti a benjamínky, podle Nováka jsou jasně dané role každého typu a tyto role se nemění.

"Sourozenci jsou lidé, na kterých cvičíme, lidé, kteří nás učí o spravedlnosti a spolupráci a laskavosti a péči, poměrně často tvrdá cesta." - Pamela Dugdaleová

Mít sourozence a budovat sourozenecké vztahy je velmi důležitou formou socializace dítěte, sourozenec je jeden z nejbližších lidí v okolí dítěte, které ho ovlivňuje. Je první osoba, se kterou dítě dochází do styku a navzájem se učí vzájemnému přizpůsobení. Děti se učí dělit o hračky, pozornost rodičů, učí se hájit své potřeby a zároveň přihlížet na potřeby svých sourozenců. Na rozdíl od vztahů získaných postupem života, jsou sourozenecké vztahy dány narozením, jsou zde citové vazby, které nás ovlivňují celý život. Dle Richmana jsou sourozenci osoby, které mohou mít odlišné pohlaví, věk i charakter, každý ze sourozenců může vynikat v jiných věcech a mít naprosto jiný vzhled. Citové vazby jsou zde dány, proto jsou sourozenci tyto citové vazby brány naprosto přirozeně a tak svého sourozence vnímají automaticky. V průběhu života se postoj k sourozeneckému vztahu liší podle aktuální situace, vždy se ale jedná o vztah nabitý emocemi. V dětství jsou děti na sebe vázány velmi silně, hlavně z důvodu času a pobytu spolu, děti jsou zde v přímém každodenním kontaktu. Děti mohou samozřejmě rozdělovat naprosto odlišné charakter, záliby i koníčky. V dospívání se vztahy mohou měnit, ubývá méně každodenních neshod, a to hlavně v období odchodu dětí na střední školy, vysoké školy a s tím postupně méně stráveného času společně. Nejdůležitějšími lidmi v životě sourozenců jsou jejich rodiče, kteří je mají vést a utvářet, pomáhat jim na jejich cestě a vždy se snažit být spravedlivým rozhodčím. Rodiče by se vždy měli chovat odpovědně a své chování zvažovat ve vztahu ke svým dětem, aby právě dětem nebylo ublíženo a ty si tak následky nemusely nést do svého dalšího života. Vztah mezi sourozenci nemusí být samozřejmě zrcadlením chování rodičů vůči dětem. (Novák, 2007) (Richman, 2006)

Sourozenci se mohou navzájem ovlivňovat jak pozitivním způsobem, tak negativním. Jako pozitivní vliv je jisté to, jak se dítě naučí spolupracovat s další osobou, mít citovou vazbu a blízký vztah s někým na koho se dítě může spolehnout, Vágnerová ve své knize uvádí jak je sourozenecký vztah důležitý po emocionální stránce, tvrdí že právě díky svému sourozenci si člověk uvědomuje svou vlastní osobnost. Jako další z pozitivních stránek je také možnost organizované koalice proti rodičům. Jako negativní vliv se zařazuje vzájemná netolerance mezi dětmi až agrese vůči sobě, většinou je vygradována z upřednostnění jednoho dítěte před druhým a to opakovaně. Klimeš ve své knize popisuje další problém, kdy se děti mohou postavit proti sobě například při rozvodu, hádkách rodičů, nebo při jiných problémech v rodině, kdy se každé z dětí naklání k jinému rodiči. Richman ve své knize napsal, jak pozitivní vztah sourozenců prospívá celé rodině a jejímu běžnému životu. Dále se věnuje i vztahu mezi zdravým a postiženým sourozencem, to ale právě není mé téma, tak si další část citátu z jeho knihy strany 95 odpustím.

Podíváme-li se pohledem jiných autorů, například Furmana a Bechmestera, kteří vedli průzkum vztahů mezi různými lidmi, a právě vztah mezi sourozenci byl sice vyhodnocen jako velmi silný, ale nejvíce konfliktní, děti hodnotili vztah se svým sourozencem jako jeden z nejhorších vztahů, který ve svém životě mají. Jednalo se zde o děti ve věku od jedenácti do třinácti let. Autoři toto zjištění vysvětlovali právě tím, že jsou spolu děti v neustálém každodenním kontaktu a je tak normální se setkávat s konfliktem a soupeřením mezi dětmi, takové chování a postoje mohou v malé míře přejít až do dospělosti, kdy spolu sourozenci mají potřebu neustále soupeřit a dokazovat, kdo je vlastně ten lepší. Na druhou stranu autoři zde popisují i to, jak dětem napomáhá zvládnutí takových konfrontací mezi sebou, řešit problémy i později v životě. Furman a Bechmester se dále zabývají i závislostí na pohlaví a věkového rozestupu mezi sourozenci. Přišli tedy se zprávou o více pozitivním vztahu mezi stejným pohlavím s nižším věkovým rozdílem, než u sourozenců s rozdílným pohlavím a vyšším věkovým rozdílem. Přichází také s tím, že čím vyšší je věkový rozdíl mezi sourozenci, tím více se starší sourozenec stává dominantnějším a autoritativnějším. Děti s nižším věkovým rozdílem mají větší tendenci k rivalitě mezi sebou také proto, že jeden druhého necítí jako takovou autoritu, jako u sourozence staršího. Podle Nováka může znamenat vyšší jak pěti letý rozdíl mezi sourozenci, problematiku dospívání dvou rozdílných jednotek než celku, které k sobě najdou vztah později, ve vyšším věku. V takových případech mohou mít sourozenci syndrom tzv. jedináčka, to znamená, že mají tendence se chovat jako by byli jedináčci. Další věcí, nad kterou se pozastavíme, je pořadí podle pohlaví dítěte, je rozdílem, když se nejdříve narodí dívka než chlapec. U dívky narozené jako první se většinou nechává více zodpovědnosti vůči mladšímu sourozenci, naopak dívka jako druhorozená, je většinou brána jako „princezna.“ Také přítomnost druhého pohlaví mezi sourozenci má určitý vliv na přijetí sexuální role, například jestliže je starší syn zvyknut vládnout mladší dceři, bude mít nejspíše stejné tendence i později ve vlastním vztahu. Dalším zásadním faktorem jsou bytové podmínky rodiny, tím myslíme, jaké má dítě ve svém domově soukromí a zdali sdílí svůj osobní prostor se sourozencem nebo sourozenci, vždy je lepší, když má každé dítě svůj prostor své možností na své projevy. Konflikty tak hlavně v nižším věku mohou být častěji i díky společnému soužití v jednom dětském pokoji, dělení se o jedny věci např. elektroniku, knihy, hudební nástroje apod. I když je dělení mezi sourozenci velmi prospěšné, jsou určité věci, které by děti měly mít pouze pro svůj účel používání. Velmi důležité je přistupovat k výchově stejně u všech sourozenců, bez ohledu na pohlaví a pořadí narození.

Sourozenecké rivality i běžných denních konfliktů ubývá s příchodem adolescence a dospívání, což autoři vysvětlují tím, že se věkové rozdíly se přestávají výrazněji vnímat a rozdíly mezi sourozenci se minimalizují. Velmi nutné je, abychom si uvědomovali, že neshody či konflikty nejsou stálé, vždy je mezi dětmi určitý vztah, který je pro ně samotné moc důležitý a potřebný, sourozenci se sobě samotným často stávají nejlepšími přáteli v době problémů. Je důležité také zmínit fakt, že sourozenci mají tendence jeden druhého bránit i přes fakt, že doma si dokáží vyčinit své neshody a problémy, ale na veřejnosti působí sourozenci většinou jako „nepřekonatelní parťáci.“ (Richman, 2006) (Furman & Buhrmester, 1985) (Leman, 2012) (Matějček, 1992) (Matoušek, 1997) (Klimeš, 2005) (Vágnerová, 2012)

6.1 Výhody sourozeneckých vztahů

Hlavním základem fungující rodiny jsou mimo jiné vztahy mezi sourozenci. Vztah se sourozencem je hned po vztahu s rodiči nejdelší vztahová síť, kterou děti prožívají již od raného dětství. Bez sourozeneckých vztahů je velmi obtížné se dále socializovat, ovšem jen v případě, kdy sourozenec existuje. Sourozenecké vztahy se mohou stát základní půdou pro chování v budoucích vztazích a životě, právě se sourozencem se člověk učí již od prvních let života dělit, srovnávat, vycházet a porozumět také jiným potřebám než právě jen těm vlastním. Sourozenci nám napomáhají budovat vztahy i s ostatními vrstevníky a napomáhají nám při snadnějším začleňování do dalších skupin kamarádů. Mezi sourozenci je výhoda vzniku pouta, a tedy i možnost ochraňovat se navzájem například před rodiči, či jinými vrstevníky. Kvalitní vztah se svým sourozencem, či sourozenci může vést k větší sebedůvěře, méně depresím v pozdějším věku, nebo pocitu úzkosti a podobně.

Děti, které žijí v problémových rodinách, ale i přes to udrží dobré sourozenecké vztahy jsou mnohem více odolní právě negativním faktorům v rodině a jsou schopni si vzájemně pomoci. Jedná se například o rodiny, kde se objevuje špatný zdravotní stav u některého z členů rodiny, či rodiny s jinou dysfunkcí. Charakteristickými projevy sourozeneckých vztahů je právě známost sebe navzájem, sourozenci se většinou znají velmi intimně, a tak jsou schopni pro sebe navzájem vytvořit bezpečný pocit. Velkou výhodou pak mají tedy vztahy, které jsou, co v nejmenším věkovém rozpětí, pro sourozence je lepší menší věkový rozdíl, pak mají k sobě už od raného dětství blíže. Je také nutné, aby u dětí docházelo již

v nižším věku k přirozeným konfliktům, které právě děti učí mezi sebou lépe vycházet, tyto konflikty vznikají ve většině případů naprosto přirozeně v jejich rodinném prostředí. Sourozenecké vztahy také učí jednotlivé osoby se více dělit o pozornost, to přináší pozitivní odezvy hlavně tedy i v pozdějších partnerských vztazích. (Klimeš, 2005)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části jsme se zaměřili na definice a vysvětlení základních pojmů za pomoci odborné psané, ale i internetové literatury. Vysvětleny byly základní pojmy, jako rodina, výchova, nejběžnější dysfunkce rodiny a jejich důvod. Větší prostor byl dán vztahům v rodině a sourozeneckým vztahům, jelikož právě tímto směrem se snažím práci vést a věnovat se tak opomíjení vlastních dětí v rodině a klást tak důraz na tuto problematiku. Dále jsem za pomoci různých autorů a internetových webů přiblížit téma pěstounské péče, a to od její historie, až po současnost, nejsou opomenuty určité zákony a odstavce v zákonech týkající se tématu.

Praktická část bude zaměřena na působení dětí pěstounských na děti vlastní. Hlavními cíli bude přiblížit problematiku příchodu pěstounských dětí mezi děti vlastní. V teoretické části jsme se zajímali vztahy vlastních sourozenců, jež jsou důležitým faktorem pro rozvoj druhých vztahů, nyní zjistíme jak mohou dobré vztahy mezi vlastními sourozenci napomáhat při budování nevlastních sourozeneckých vztahů v pěstounské rodině a získáváním vzájemných vazeb.

7.1 Výzkumné metody

V sociálně-vědním výzkumu máme dvě základní formy pro výzkum, a to kvalitativní a kvantitativní, přičemž kvantitativní výzkum spočívá v pozitivismu, opírá se o dedukci. Dle Hendla jde o formulaci hypotéz, pozorování, později testování daných hypotéz, interpretace a zevšeobecňování výsledků. Tento strukturovaný druh se opírá o deduktivní postupy vědecké metody. Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz a teorií. Analýza výsledků probíhá pomocí statických metod. (Hendl, 2016)

Vybranou výzkumnou metodou je v případě této bakalářské práce kvalitativní výzkum, kvalitativní výzkum je způsob, kterým jsou data analyzována. Podle Švaříčka a Šed'ové lze z kvalitativního výzkumu získat zcela unikátní data, a to přímo z terénního prostředí, rozhovorů s respondenty a tak získat zcela jiný náhled na řešený problém. Data dále aplikujeme a analyzujeme do nejrůznějších kategorií podle stanovených pravidel. Rozhodnutí pro kvalitativní výzkum sebou nese zodpovědnost o přesném naplánování. Nejdříve je potřeba zvolit co a proč se zkoumá, teprve poté rozhodujeme o provedení výzkumu. Jedná se o designy jako případová studie, biografie, akční výzkum a zakotvená teorie. Zakotvená teorie má více přístupů kódování – kódování je jejím specifickým znakem.

Výběr metody sběru dat je tedy určován až teprve po stanovení výzkumných cílů a hlavních otázek. Metoda výzkumu je nutná k získání určitých informací, které potřebujeme k dosažení cílů. Výběr, který byl pro tuto práci zvolen je kvalitativní výzkum. Vybraný výzkum má více forem, jak lze získat informace o dané problematice. Formy získávání informací jsou například pozorování, rozhovor, skupinové sezení (kde lze odposlouchávat, nebo vést rozhovor), pořizování videozáznamů a podobně. Švaříček a Šedřová se ve své knize vyjadřují pozitivně k výběru rozhovoru jako kvalitativního výzkumu, v případě rozhovorů je možnost přímo se setkat s respondenty a lépe tak pochopit problematiku daného tématu v praxi. Máme základní typy rozhovorů a to strukturovaný, kde již přicházíme přímo s připravenými otázkami, nebo nestrukturovaný, kde přicházíme vlastně jen s jednou otázkou a rozhovor dále necháváme plynout. (Švaříček, 2016)

Oba z popsaných přístupů, jak kvantitativní, tak kvalitativní přispívají k rozšiřování našich znalostí o člověku a sociálním světě. Tyto dva přístupy lze i kombinovat, nebereme tedy konflikt ve využívání obou zároveň, každý z přístupů má svůj důležitý význam. Hendl však ve své knize píše, že právě kvantitativní přístup jsou důležitější data při sestavování hypotéz. (Hendl, 2016)

7.1.1 Výzkumná technika

Pro správný výběr sběru informací je velmi důležité znát typ informací, ke kterým chceme přijít, dále je také důležité znát objekt, od kterého chceme informace získávat a za jakých podmínek. Opět se opíráme o Hendla, který tvrdí, že volba techniky by se měla řídit výzkumným problémem, proto je důležité znát nejdříve přehled výzkumných technik, výzkumník musí brát v potaz i své možnosti. V kvalitativním výzkumu shromažďujeme informace za pomoci dotazování, sběru dokumentů a pozorování. Rozhovor, který byl zvolen i pro tuto bakalářskou práci může být strukturovaný, polo strukturovaný nebo nestrukturovaný. Jako neadekvátnějším rozhovorem je považován polo strukturovaný, kde lze máme možnost rozhovor vést směrem k dosažení našich cílů, a přesto nechat respondenty odpovědi rozvést. (Hendl, 2016)

7.1.2 Cíle výzkumného šetření

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké změny přináší do rodiny pěstounské dítě a jak na něj reaguje dítě vlastní, které je vlastně pro tuto práci stěžejním. Výzkum se soustředí na odhalení toho, jak vnímají vlastní děti v rodině příchod pěstounského dítěte, jak hodnotí

pěstounskou péči, její negativa či pozitiva. Jaký vztah vůči pěstounskému dítěti cítí děti vlastní. Dále nás bude zajímat, co přinesla PP dětem vlastním do jejich současných životů a jak je PP ovlivnila s plánováním jejich vlastních životů.

Cílem šetření je přinést jedinečný náhled do životů těch, kteří jsou často s tématem pěstounské péče opomíjeni, to jsou hlavně vlastní děti v rodině. Budeme se zabývat jejich názory a zkušenostmi, které mohou být podnětem ke zhodnocení přínosu a nedostatků pěstounské péče pro rodinu. Nikdo není povolanejším respondentem jako právě ty osoby, které si pěstounskou péči prošly v roli tzv. vlastního dítěte v rodině.

7.1.3 Hlavní cíle

1. Hlavním cílem je zjistit, jak působí pěstounské dítě na dítě vlastní
2. Dalším cílem je zjistit, jak dlouho trvá vlastnímu dítěti přijetí pěstounského sourozence za "vlastního."
3. Dalším záměrem této práce je zjistit, jestli po příchodu pěstounského dítěte do rodiny nezačne citově strádat dítě vlastní.
4. V neposlední řadě je cílem zjistit, jakými procesy si musejí projít vlastní děti od doby rozhodnutí rodičů stát se pěstounem až po přijetí pěstounského dítěte do rodiny.

7.1.4 Výzkumné otázky

Podkladem pro vytvoření výzkumných otázek jsou výzkumné cíle. Nyní je tedy čas tvořit výzkumné otázky. I nyní se držím knihy od Švaříčka, kde jsou výzkumné otázky definovány jako určití ukazatele, kteří pomáhají výzkumníkovi dojít až k dosažení cílů.

(Švaříček, 2014)

Výzkumné otázky

- Jakým způsobem hodnotí jedinec svou rodinu, jak je pro něj rodina důležitá?
- Jak respondent vnímal způsob přípravy na příchod pěstounského dítěte do rodiny?
- Jakým způsobem proběhlo první setkání respondenta s novým členem rodiny?
- Jak dle respondenta ovlivnilo pěstounské dítě chod rodiny?
- Jakou dobu trvalo navázání vztahu mezi vlastním dítětem v rodině a pěstounským dítětem?

7.1.5 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou osoby, na které se ve výzkumu zaměřujeme. V naší práci se výzkumným souborem stávají vlastní děti v pěstounské rodině, vybrala jsem tedy děti z několika rodin, které jsou odlišného věku a odlišného pohlaví. Záměrem bylo vybrat dvě děti chlapce a dívku v adolescentním věku, je to stále nižší věk, ale děti jsou schopny již uvažovat a vnímat situace v rodině. Stejný záměr byl u i výběru dvou starších respondentů, kteří dokážou mít už zcela jiný pohled na vybranou problematiku. U každého respondenta bude použit název VL tj. vlastní dítě, zkratka bude vždy očíslovaná, tak jak níže v tabulce. Získat respondenty pro mou práci jsme chtěli za pomoci jedné z pěstounských organizací, s pěstounskou organizací jsme v dlouhodobém kontaktu, jelikož i moji rodiče jsou profesionálními pěstouny, tudíž jsme oslovili přímo pěstounskou organizaci, se kterou mám i já sama zkušenost. S respondenty jsem se tedy okrajově znala, oslovili jsme rodiny s prosbou o poskytnutí rozhovorů do bakalářské práce, smluvený termín byl na jednom z pěstounských školení, které bylo vzhledem ke globálnímu problému zrušeno. S respondenty jsme měli tedy možnost komunikovat pouze za pomoci video komunikace, nebo pomoci emailu.

Výběr pěstounských rodin nebyl náhodný. Hlavním kritériem pro nás bylo vybrat takové respondenty, kteří jsou si co nejméně podobní, ať už věkem, postojem a příběhy.

Respondent č.1 neboli VL1 je dívka, která má čtrnáct let, poprvé se s pěstounským sourozencem (bratrem) setkala v osmi letech. Je to velmi inteligentní dívka, s pěstounstvím svých rodičů nikdy problém neměla, se sourozenci má kladný vztah. Nyní se připravuje na střední školu zaměřenou humanitním směrem.

Respondent č.2 je opět dívka, která má jednoho vlastního bratra. VL2 má dvacet let a sama rodiče k pěstounství přivedla, dětmi bez domova se zabývá už od svých čtrnácti let, působí jako dobrovolník v mnoha organizacích, nyní studuje na fakultě humanitních studií, v budoucnu plánuje být také pěstounka. Respondentka je velmi přátelská a otevřená s velmi intenzivním sociálním cítěním vůči druhým lidem.

Respondent č.3 je chlapec, který má dvacet jedna let, s pěstounstvím svých rodičů měl již od začátku problém, dále časté problémy s útekem z domova. VL3 má pouze jednu vlastní

sestru, se kterou udržuje dobré vztahy. Nyní žije opět u rodičů, studuje práva a snaží se vést normální život. Povahou se jeví spíše jako výbušný typ člověka a není zcela komunikativní.

Respondent č.4 je třinácti letý chlapec, pěstounského sourozence získal v jedenácti letech, dále má tři vlastní sourozence. Jeho zájmem jsou především videohry a kamarádi, cítí velké pouto i k rodičům. Jedná se o flegmatického adolescenta, jeví se jako bezkonfliktní člověk se sarkastickým smyslem pro humor.

Tabulka 1

Vlastní dítě	pohlaví	věk	Vlastní sourozenec?	Kolik mají Vaši rodiče dětí v PPP?
VL1	dívka	14	ano	1
VL2	dívka	20	ano	1
VL3	chlapec	21	ano	1
VL4	chlapec	13	ano	1

7.1.6 Rizika výzkumu

Jako hlavním rizikem této bakalářské práce je vlastní zkušenost s pěstounským dítětem v rodině, a to s velmi kladným hodnocením z mé strany, riziko bylo tedy hlavně v ohledu nepřijetí kritiky vůči pěstounským dětem či rozhodnutí rodičů. Dalším rizikem byl výběrový soubor, jelikož se jednalo o známé rodiny, obávala jsem se tedy mé neschopnosti být objektivní, mé představy o charakteru blízké osoby se mohou lišit od reality, což se mi závěrem potvrzuje. Další riziko, které u BP hrozilo, v moment rozhovoru, kdy proběhla obava z toho, že já sama budu vést své respondenty ke spíše pozitivním odpovědím, tohle riziko se nepotvrdilo, do jejich odpovědí nebylo nijak zasahováno.

Jako výhodou této práce je nutné zmínit rozšíření znalostí a pochopení i odlišných postojů k pěstounské péči, než zaujímám já sama, a to právě díky výběru svých respondentů, zcela záměrně jsem nevyužila ve výzkumu mé sourozence, jelikož zaujímají naprosto stejný postoj k pěstounství jako má osoba.

8 VÝZKUM

U všech respondentů se jedná o profesionální pěstounství, tedy pěstounství dlouhodobé, viz. teoretická část. Nyní se budeme zabývat informacemi, které jsou získány z rozhovorů s respondenty, v práci bude využívána metoda otevřeného kódování, všechny rozhovory které byly vedeny, jsou přepsány do písemné podoby. V rozhovorech jsem se snažila najít určité body neboli prvky, které by se shodovaly a mohli jsme tak vytvořit právě již zmíněné kódy k lepší orientaci. Určité kódy jsme pak zařadili do pojmenované kategorie.

8.1.1 Citové zázemí

Zde se zjišťovalo, jaké mají jednotliví respondenti rodinné zázemí. Jak prožíval respondent své dětství a dospívání. Pro každého respondenta znamená citové zázemí v rodině něco naprosto jiného. U pěstounských rodin je citové zázemí důležité právě v první řadě pro vlastní děti.

VL1 se ve své rodině vždy cítila bezpečně, citové vazby hlavně s matkou jsou pro ni důležité, otci se nyní ve svých čtrnácti letech svěřovat nechce. Tvrdí, že její problémy není otec schopen pochopit, natož potom přijmout. *„Mám skvělé rodiče, jen s tátou se často hádám a nesvěřuju se mu, on zase nemože občas vystát bráchy a tak se doma všichni hádáme, ale to je asi normální v každé rodině.“* O své rodině mluví po zbytek rozhovoru spíše v superlativech, velmi ráda vzpomíná na dětství, velmi pevné vztahy udržuje i s širší rodinou a sourozenci. *„Nemám problém skoro s nikým, ocenila bych zrovna teď víc soukromí, protože dospívám a tak ,“* (pozn. smích) *„když jsem byla malá, tak jsem měla třeba pořád potřebu se mazlit a tulit, cítila sem se tak s našima bezpečně, no problém je, že já jsem z toho vyrostla a oni to nechápou, ale zase lepší než kdyby mě neměli rádi žejo.“*

VL2 se ke své rodině staví velmi pozitivně, stále s rodinou žije a její citové vazby jsou podle všeho velmi pevné, s rodiči udržuje každodenní kontakt i přes týden, kdy je na kolejích VŠ. Rodina jí vždy splnila všechny potřeby a v dostatečné míře i přání a touhy, rodiče ji podle VL2 kvalitně připravili do budoucího života. V období převzetí dítěte měli rodiče problém s jinými výchovnými metodami k pěstounskému dítěti, ty však pominuly po ústupu matky před otcem. Nakonec je tedy dítě vychovááno v podobném duchu jak tomu bylo i u vlastních dětí. Rodina si žádnou vážnou krizi během společného soužití

neprošla. „*J sme normální rodina, občas to tak teda nevypadá, ale vím že mně třeba naši dali všechno co mohli.*“ V rodině bylo již od narození prvního dítěte spousta lásky, rodina fungovala také díky zájmu o stejné aktivity, názory apod. velmi pevný vztah je dle rozhovoru právě mezi dcerou a matkou „*Třeba s mamku mám potřebu fakt každý den mluvit, když dojdu ze školy je to první člověk kterého vytáčám na mobilu, doma dokážem prokecat hodiny a vlastně ani o ničem důležitém, nedovedu si představit že bych s mamku nemluvila a neměla žádný kontakt, nestydím se za to, že mně chybí už po dvou dnech bez ní třeba někde na dovolené s kámošama*“ Silná vazba je dána i právě časem stráveným společně v raném dětství, když si dívka procházela zdravotními potížemi, které ji provází celým životem, matka vedla veškerou péči o respondentku.

VL3 se s rodiči cítí propojen, ale ne vždy s nimi vycházel, v patnácti letech často utíkal a vyčítal rodičům lásku spíše k nevlastnímu dítěti, vazbu se svou starší sestrou nikdy nepřerušil, sám má pocit, že právě ve své vlastní sestře našel vždy oporu. „*Měl jsem hrozný vztek na to jak na mě začali naši jakoby kašlat, třeba táta semnu přestal hrát fotbal, úplně z ničeho nic, měl jsem pocit jak kdybych šel na druhou kolej, neměl jsem rád ani ju a ani je, nebo sem si to aspoň myslel, proto jsem utekl, možná jsem tím jen křičel o pomoc, ale krom ségry mě nikdo neslyšel.*“ Nyní je na vysoké škole a dále bydlí u rodičů, s rodiči už několik let vychází bez problémů. I rodiče se v době, kdy s nimi respondent nežil prošli krizí, která trvala skoro rok, rodiče uvažovali o rozvodu, společnou cestu k sobě našli až po návratu vlastního syna domů. „*Rodina pro mě znamená docela hodně, dneska už to teda vím, zarazilo mě, když se naši kvůli mně tak moc hádali až došlo málem k rozvodu, ale to nebyl důvod proč bych se vrátil dom, ale byl jsem samozřejmě rád, že se dali znovu dohromady, asi sem se taky tak trochu choval jak fracek a bylo mně jedno jak mamka bulí a podobně, nechápu jak sem ju mohl opravdu nenávidět.*“

VL4 Sám tvrdí že nemá problém ani s vlastními sourozenci, ani s nevlastním, tedy dítětem, které mají rodiče v pěstounské péči. Rodiče vnímá však jako překážku v jeho zálibách, rodiče mu často zakazují počítačové hry. V ohledu citové vazby je ale podle odpovědi spokojen, v rodině se cítí bezpečně. Ani u svých rodičů nikdy nepostřehl větší problémy či hádky, rodiče mají harmonický vztah a často si to dokazují, mají stejné záliby, a i většinu koníčků provozují společně, v psychologických testech jim dokonce vychází velmi vysoká shoda odpovědí ohledně životních událostí a situací, jejich vztah se odráží i v chování dětí, dětí vůči rodičům a naopak. „*Jo mám je jako rád, moc to neřeším, někdy su naštvanej, když*

mě nutí vypnut online hru a tak, ale když sem byl malý tak mně zase dali všechno co sem chtěl a tatka se nám třeba taky dost věnoval, pořád vymýšlal jak nás zabavit a tak, to bylo dobré no, ale teď by mě už mohli nechat trochu dospět.“ Podle rozhovoru s VL4 vychází jejich rodina, jako typicky normální rodina se zdravým zázemím pro vývoj dítěte.

Pod kategorií citové zázemí jsem se rozhodla uvést kód RODINA a VAZBA, to z důvodu vystihnoutí tématu a výpovědi jednotlivých respondentů.

8.1.2 Milovat a nenávidět

Vlastní sourozenec nás provází celým životem, je naším nejlepším přítelem a někdy i tím největším nepřitelem. Díky sourozenci se děti lépe socializují a lépe reagují, sourozenci jsou také „spolubojovníci“ proti rodičům. Vztah s vlastním sourozencem je také velmi důležitý pro vlastní děti pěstounů, jelikož co se naučí mezi sebou, mohou poté přenést do vztahu s nevlastním sourozencem.

VL1 Do osmi let byla jediným dítětem svých rodičů, až teprve v osmi letech se právě prvním sourozencem stává pěstounský chlapeček, nezažila tedy nikdy předtím sourozenecký vztah, vlastní sourozenec přichází o rok později „*Nikdy jsem v mém vlastním sourozenci a pěstounském bráchovi neviděla rozdíl, ba naopak mám blíž právě k pěstounskému bráchovi než vlastní ségře, ale nedělám mezi tím vlastním, nevlastním žádný rozdíl.*“ VL1 se dělí i o osobní prostor v dětském pokoji se svými sourozenci, i tento stav zvládají po všechny léta velmi poklidně, mají společné koníčky a jsou si oporou i v těžkých chvílích, jako byla například šikana jednoho ze sourozenců apod. „*Teď už su ve věku kdy se těším na svůj pokoj, to je asi jasné, protože jsou ode mě oba mladší a občas si chcu taky vzít dom kámošky, ale zase hrajeme každý na jiný hudební nástroj a je fajn si dělat po večerech koncerty, no ale nesnášám je vyzvedávat třeba ze zušky a tak, musím kvůli tomu třeba hodinu čekat, ale na druhu stranu nesnášám, když vidím jak jim někdo ubližuje a bráchovi se děcka hodně smějů za jiné příjmení než máme my nebo za to, že se učí pomalej než ostatní děcka.*“

VL2 má jednoho staršího bratra se kterým funguje bezproblémový vztah, celé dětství prožili jen sami dva, rodiče se stali pěstouny až v jejich dospívání. Sourozenecký vztah byl jako horská dráha a odvíjel se od právě probíhajícího období v životě sourozenců, neobešel se bez hádek a větších konfliktů, zejména s ohledem na pohlaví, potřeb sourozenců.

Jednalo se ale pouze o dětské konflikty. „*Jo s bráchů to bylo perné dětství, měl potřebu mě nějak pořád napomínat a já jsem byla takový žalovníček, naše hádky neměly však delšího trvání než pár minut. Vždycky jsme měli a máme pevný vztah, je to můj parťák pro cokoliv ikdyž i dnes bych ho občas nejráděj zastřelila. Určitě už s nikým tak pevný vťah mít nebudu, je proto i velmi těžké si tento vztah budovat ještě s někým jiným.*“ VL2 dále zdůrazňuje i v trávení času se svým vlastním bratrem upevňuje jejich pouto dodnes, je důležité zmínit, že právě ona byla důvodem, proč se zprvu odmítavý bratr nakonec dokázal otevřít i nové změně v rodině v podobě pěstounství. „*Měla jsem třeba stavy, kdy jsem myslela že bráchu nakopu, když nechtěl přijat rozhodnutí našich, to sem ho opravdu nesnášela za to, jak se choval, naštěstí se všechno změnilo už po prvním setkání s pěstounětem, kterého oba milujeme, zároveň ale opravdu nezvládáme některé výchovné situace našich.*“ Z rozhovoru se dále dozvídám spoustu informací o tvorbě vztahu a situacích s pěstounským dítětem,

VL3 Zmiňuje svoji vlastní sestru v celém rozhovoru opravdu často. Se svou sestrou má velmi pevný a důvěrný vztah, je od své sestry o devět let mladší a vždy mu byla bezpečnou oázou i právě před rodiči, zažil i s ní období hádek, zejména když se stěhovala od rodičů, to nesl velmi těžce a tak směrem k ní nešetřil nadávkami. „*Pro mě ségra znamená hrozně moc. Vím že u rodičů byla ségra vždy upřednostňována, nikdy jsem to ale nevyčítal jí, ale našim, vždycky jsem to tak nějak chápal. Ona je neuvěřitelně hodná a nikdy mně neodmítla pomoci, už od mala se semnou učila, pomohla mně z hodně průšvihů o kterých se díky ní naši ani nedozvěděli, před našima mě brání vlastně dodnes. Musím si s ní psát každý den, je to opravdu člověk, bez kterého si nedovedu představit život.*“ U své sestry také často pobýval v období adolescentního vzdoru vůči rodičům, má také velmi pevný vztah i s partnerem sestry, kterého vnímá jako nejlepšího kamaráda. Citový vztah si snaží budovat i s pěstounskou sestrou, kterou zprvu neměl rád ba ji dokonce až nenáviděl, dnes se s ní snaží trávit i čas a učit ji různým věcem. „*Dřív sem ju nesnášal, neříkal sem jí ani jménem, popisoval jsem ju spíš jak věc, pak sem si řekl že bych pro ňu mohl byt třeba tým co je pro mě moja vlastní ségra, no že by šlo o nějaký vztah plný lásky se říct nedá, ale trochu mě dostala no, postupně sem ju začal mět aj docela rád.*“ VL3 se vyjadřuje k důležitosti tomu, dát budování nějakého citu mezi nevlastním sourozencem čas.

VL4 má sourozence tři, ne se všemi má kladný vztah, zejména se starší sestrou nevychází téměř vůbec, se starším a mladším bratrem je vztah již lepší. Vztahy jsou komplikované

zejména věkovými rozdíly, kdy se ze sestry stal vychovatel mladších sourozenců, tudíž nebylo tolik prostoru pro vytvoření běžného sourozeneckého vztahu. Právě mezi sestrou a VL3 je věkový rozdíl jedenáct let, se starším bratrem pak tři roky a s mladším dva roky. V rodině sice panovali po celé dětství skvělé rodinné podmínky a vztahy zejména s rodiči, ale věkový rozdíl se na vztazích i přes snahu rodičů podepsal. *„Nevím jestli vůbec starší ségru беру jako ségru, od mala měla snahu vychovávat jak mě tak bráchy, byla přísnější než mamka, což byl děs, taky mě občas potupila například na fotbale, tím jak dětinsky mě oslovovala, to dělá mimochodem dodnes. S bráchama mám dobrý vztah, já to moc neřeším, prostě je mám rád a hraju s nima fotbal a starší brácha mě už vzal aj na koncert, jo bráchové jsou super.“* Mezi své sourozence řadí VL4 zcela automaticky i toho pěstounského, zapojují ho do všech společných aktivit naprosto přirozeně.

Pod tuto kategorii jsem zařadila kódy s názvem VZTAH a SOUROZENEC.

8.1.3 Chce to čas

Pro dítě je změnou, pokud do rodiny vstupuje nový vlastní sourozenec, jak pak musí být obtížné, když má do rodiny vstoupit pěstounské dítě, jak rodiče jednotlivé respondenty připravili a po jakou dobu trvala jejich příprava. Jak ovlivnili návštěvy sociálních pracovníků a pracovníků pěstounské organizace přípravu a zvykání si na příchod pěstounského dítěte je u každého respondenta odlišné.

VL1 se poprvé o příchodu nového člena do domácnosti dozvěděla, když jí bylo osm let, v té době, jak sama řekla, nebyla schopna reagovat nijak rozumně, rodiče jí připravovali na příchod nového dítěte za pomoci vyprávění o osamělých dětech. Rodinu často navštěvovali i sociální pracovníci, kteří nejen zkoumali vhodnost domácnosti, ale také komunikovali s respondentkou samotnou, pokládaly jí otázky a snažili se získat i její názor na příchod pěstounského dítěte. *„Nevnímala jsem je, až pozděj jsem pochopila co se mně snažily všechny ty paní vysvětlit, já jsem na veškeré otázky ohledně bráchy tehdy odpovídala, že o žádném děcku nevím a že k nám nikdo nedojde, to jsem vykládala všude, takže určitě aj jim“* Na jednu stranu se novému sourozenci těšila, na druhou stranu vnímala jisté změny, které se jí nelíbily, jednalo se o rozdělení dětského pokoje, nebo časté návštěvy rodičů v ústavu, kde se seznamovali s pěstounským dítětem. VL1 popisuje pocit ohrožení až žárlivosti, pamatuje, jak se sama s dítětem nechtěla seznamovat a odmítala jakýkoliv

kontakt. „*Dělala jsem našim žárlivé scény a podobně, asi sem se bála, že budou mět někoho radši než mě, nebo nevím, naši mně o bráchovi říkali pohádky, to si teda pamatuju, ale mně bylo osm, dokud prostě nedošel a nebyl tam, tak jsem to nedokázala nijak víc vnímat.*“

VL2 navštěvovala jako dobrovolník kojenecký ústav, a právě ona sama přispěla k nápadu, aby se rodiče stali pěstouny, od začátku tedy sama chtěla pěstounské dítě ve své rodině. Velkým překvapením bylo však přidělení dítěte, až když poprvé viděla fotografii a měla se s dítětem setkat pocítila nejistotu „*Když mně naši ukázali fotku malého, to byl takový zlomový moment, protože už to není jen něco, o čem se mluví, nebo když se řekne že teho děcka je vám líto, toto bylo najednou opravdové. To tě prostě trochu znejistí, potřebovala sem chvílku to nějak vstřebat, navíc jsem zjistila, že se jedná o úplně jiné děcko, než naši chtěli, což byl šok pro nás všechny, bála sem se teho, věděla jsem, že jako děláme dobrou věc, ale ten pocit co bude a jestli to zvládneme je tam prostě vždycky.*“ nikdy však neměla problém s tím, pro co se rodiče rozhodli, tedy s příchodem pěstounského dítěte, naopak se snažila být vždy rodičům nápomocná jak sama tvrdí. Jako negativa popisuje to, že nemohla být přítomna na přípravných kurzech, změna to je pro celou rodinu, není tedy důvod proč by se i děti nemohly účastnit takových příprav společně s rodiči. Navíc sama pociťuje fakt, že ji i bratra při domácích návštěvách sociální pracovníci přehlíželi. „*Mrzelo mě, že jsem se nemohla více připravit s našima, s psychology a pod pěstounskou organizací, starám se o naše pěstouně stejně jak naši, to by se mělo více promýšlet. Další věc, která mě trochu mrzí je, že se nás ani sociální pracovníci doma na nic neptali, mohli se jen okrajově zeptat, jak to vnímáme my, protože těch návštěv u nás proběhlo hodně a já se pokaždé snažila zapojit, ale jako kdybych tam nebyla*“ Dnes se respondentka chce sama vydat podobným směrem ve svém profesním životě.

VL3 měl čtrnáct let a od začátku byl v koalici proti pěstounskému dítěti, nesouhlasil s příchodem nového člena, bál se posměchů a argumentoval často s tím, že žádného „*cizáka ve svojí rodině nechcu, kdoví co z něj vyroste*“ Nezúčastňoval se žádného rozhovoru, s rodiči se dokonce odmítal pro jejich rozhodnutí bavit, podle jeho slov nepomáhalo ani vysvětlování a prosby rodičů. Byl odhodlán dítě nepřijít a nebrat ho jako plnohodnotného člena rodiny. „*Dobře, možná to byla i moja nevědomost celkově o pěstounství, kdybych věděl to co dneska tak bych třeba ani takové scény nedělal.*“ (smích) Záměrně se vyhýbal i návštěvám sociálních pracovníků, nechtěl si nechat vysvětlit důvody,

proč se rodiče pro pěstounství rozhodli. Od oznámení až po příchod dítěte se odmítal na téma pěstounské péče bavit, do poslední chvíle doufal, že rodičům nebude ani žádné dítě přiděleno. „*Ve čtrnácti jsem prostě myslel jenom na sebe, nechápal sem naše a nepřišlo mně správné tahat někoho cizího do rodiny, měl jsem pocit, jak kdybych jim nestačil já a ségra, nebo že si možná naši pořizují vnouče, nechápal sem že těm kurzům a všemu věnujů tolik času, svojeho volna.*“ Respondent se velmi účelně vyhýbal i veškerým návštěvám sociálních pracovníků co probíhaly v průběhu přípravy na převzetí dítěte. I později při pravidelných kontrolách se nikdy návštěvy nezúčastnil.

VL4 bylo čerstvě jedenáct let, když ho rodiče začali připravovat na příchod prvního pěstounského dítěte, sám tvrdí že mu to bylo jedno, dokonce mu ani nepřišlo, že by docházelo ke změnám, co se chodu rodiny týká. Příchod nového člena tedy neřešil a nijak na něj nebyl připravován. Pamatuje, že se o tom doma sice mluvilo často, ale co se netýkalo fotbalu jako by neexistovalo. Zmiňuje se a rád vzpomíná, že se nemusel účastnit žádných pohovorů s psychologem jako rodiče, na druhou stranu je zde uvědomění, jak málo vlastně o pěstounské péči věděl, bylo to pro něj vlastně jen velké neznámé. „*Pamatuju že naši často jezdili na nějaké kurzy, ale já sem byl rád že se mně to netýká, jednou jsem tam byl s něma, protože mě a bráču neměl kdo hlídat, no a nic mně to nedalo, nepamatuju si, že bych si z toho něco vzal, v té době jsem to bral možná jak kdyby to byla adopce nebo tak něco, nevěděl sem, že mu zůstanou jeho rodiče nebo tak, to vlastně zjišťuju až teď. Možná sem měl našich víc posluchat,*“ (smích)

Do této kategorie jsem zařadila kódy PŘÍPRAVA, OZNÁMENÍ a SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

8.1.4 Navázání vztahů

Jedná se o chvíli, kdy přichází k prvnímu seznámení a kontaktu mezi pěstounským dítětem a vlastním dítětem, jsou to velmi speciální chvíle, které mohou obě strany velmi emocionálně ovlivnit. Přece jen se jedná o setkání s novým „sourozencem“ trochu jinak, než je tomu dítě běžně zvyklé.

VL1 První setkání respondentky proběhlo nakonec v poklidu, její rodiče přivezli domů tříletého chlapečka a jak sama respondentka tvrdí „*konečně jsem měla možnost někoho kybicovat*“ do této chvíle byla jedináčkem, nejdříve se odmítala s chlapcem jen pozdravit, ale jak sama tvrdí, tak byla dítě a ty si zvyknou nakonec na všechno. Ještě ten den, co

k nim domů přijel nový člen, už ho začala zaučovat kde má jaké hračky a na co nesmí nikdy sahat. Když vzpomínala, kdy poprvé navázala pevnější vztah, nebo ho začala brát jako sourozence, tak neví. Tvrdí, že se jednalo o naprosto přirozený průběh, kdy si na nového člena rodiny nějakou dobu zvykala a naprosto přirozeně ho nakonec začala oslovovat „brácho“ O rok později se rodičům narodilo další dítě a to jak sama říká nikdy nebrala víc jako sourozence než právě pěstounského bratra. *„Bylo opravdu zajímavé, že jsem za ním nikdy nechtěla jet do toho chovánku, ale když ho naši dovezli, tak jsem byla v klidu. Sice jsem se první den pořád ptala, jestli už tady to děcko opravdu zůstane, ale zároveň se mně to nějakým způsobem líbilo, on byl malý a já sem byla najednou velká ségra.“* Po pár týdnech se stal pro respondentku pěstounský bratr přirozeným členem domácnosti.

VL2 Příchod jak sama respondentka č.2 tvrdí byl pro ni radostný, těšila se jako malé dítě, ale sama vzpomíná na vlastního sourozence, který příchod nového člena nesl hůře a žárlivě, ona sama však přijala dítě od první chvíle. Dle respondentky jsou děti přicházející z ústavní péče hrozně adaptabilní, „*Hned se na Vás přísají, jako by jste k nim patřil od narození*“ Co se týče prvních vztahů z její strany, tak vazby přicházely postupně, právě tím co všechno spolu jako rodina zažívali. *„Naši sú jak nějací úžasňáci, do všeho nás zapojovali a tak, celé první setkání byla taková oslava v našem nejužším kruhu, no a tak to bylo pro nás všechny docela příjemné když malého dovezli a dali jsme si společně oběd a dort a ukazovali jsme mu náš barák, bylo příjemné vědět, že mu můžeme zachránit celý jeho život, navíc já su takový děckomil, takže já jsem ho milovala hned.“* U VL2 se setkáváme s velkým nadšením při vzpomínání na příchod pěstounského dítěte do rodiny, netají se různými prvními zážitky a pocity.

VL3 *„Přesně si pamatuju, jak mně ju táta cpal do náručí a já se hrozně bránil“* Asi takto popisuje respondent č.3 své první setkání s pěstounským dítětem, jednalo se o dvouletou dívku, kterou prvních pár týdnů VL3 naprosto ignoroval. Dozvěděla jsem se, že ji přehlížel, nedotýkal se jí, odmítal s ní sedět u jednoho stolu. Byl zcela proti a doufal, že rodiče dívku vrátí. Přiznává, že se mu smáli kamarádi ve škole, a to bylo hlavním důvodem nenávisť. První vazby mezi VL3 a pěstounskou dívkou probíhaly postupně, až po pár měsících ji byl schopen vzít například na procházku, nebo ji nakrmit. *„I když jsem se jí třeba pak dotkl, to myslím že jsem ju vzal za ruku, nebo když se ke mně přitulila u televize, tak to bylo pořád spíš o tom, že jsem ju tak nějak akceptoval, než abych ju měl rád, toto*

moje akceptování trvalo hodně dlouho, než došlo k nějakému vztahu.“ O sourozenecké lásce se dá mluvit ale až později, hlavně díky velmi bujarému chování v době dospívání.

VL4 Si uvědomuje příchod nového člena teprve ve chvíli, když už obývá jejich společnou domácnost. S pěstounským chlapcem se nezaobíral, nikdy ho nenarušoval, dokonce s ním neměl problém trávit čas a pomáhat s ním, ale nijak zvláště neřešil změny, které dítě přineslo. První vazby přišly již pár týdnů po příchodu nevlastního sourozence, už od začátku o něm mluvil, jako o bratrovi, ale o lásce samotné k němu nikdy nepřemýšlel. *„Prostě ho naši dovezli, tak tam byl, nachystalo se o jedno prostírání víc, no nijak jinak mě nenarušoval, já sem byl rád že je to kluk a ne holka.“*

Pod touto kategorií bych ráda zařadila kódy s názvem SETKÁNÍ a VZTAH.

8.1.5 Nový člen

Ačkoliv se to nemusí zdát, každý nový člen přináší určité změny, jako je uskromňování se, finanční změny, změny v rozvrhu dne a podobně. Jestliže se bavíme o dítěti, které vstupuje do života rodiny ze dne na den, jsou tyto změny ještě náročnější. Je nutné, aby byla rodina pospolitá a dokázala při sobě držet. Je také nutné si uvědomovat, že právě i záporné chování některých členů rodiny má své opodstatnění a ke všem by se mělo přistupovat zodpovědně a na všechny členy rodiny by měla být kladena individuální pozornost.

VL1 se událo změn hned několik, musel se přeorganizovat celý dětský pokoj, obnovit veškeré vybavení pro malé děti, zařídit mateřská škola a upravit rozvrh rodičů, tak aby neovlivnil zájmy a kroužky VL1 a vyhovoval i péči pěstounského dítěte. Oba rodiče se rozhodli zůstat v zaměstnání. VL1 mi popisovala nervozitu, která u nich v rodině pár týdnů panovala, rodiče se učili s novou situací pracovat, ani pro respondentku však nebylo snadné si na novou situaci a události v rodině zvyknout, uskromnění v dětském pokoji bylo bráno dosti obtížně, také žárlivé scény během noci, kdy pěstounský chlapeček spával s rodiči a VL1 již ne, byly na denním pořádku. *„Některé věci přicházely postupně, jako když se jeho dětská postýlka objevila u mě v pokoji, nebo když dostal moje místo u stolu vedle mamky, aby ho mohla krmit a já jsem dostala místo vedle tatky.“* Některé změny byly pro rodinu větší jiné menší, podle respondentky bylo pro její osmileté já velmi

jednoduché se adaptoval. „*Já jsem teprve se vším začínala, jako ve škole s kroužky a podobně, takže já jsem jako takto žádné omezení v tom že naši dělali změny neviděla, nebo nevnímala, byla jsem prostě děcko.*“ Také se dozvídám, že si je respondentka jistá tím, že dnes by změny brala jistě mnohem hůře a kritičtěji vůči rodičům.

VL2 změn v rodině bylo mnoho, v první řadě se musel zrušit obývací pokoj, který nahradil nový dětský pokoj, z domu se opět po letech stala „školka,“ rodina si musela rozdělit povinnosti a dny, kdo kdy bude moci pomoci s hlídáním. VL2 byla nejčastějším terčem od svého sourozence, s tím „*že ona přece to dítě domů chtěla*“ Změny nastaly také ze strany rodičů, kdy se k výchově stavěli spíše jako prarodiče, kteří v mnohém ustupovali a dítě bylo rozmazlováno. Dítěti taky bylo dáváno mnohem více pozornosti než ostatním členům rodiny, což v prvních měsících vedlo k častým neshodám až hádkám. „*Někdy to bylo těžké, moselo se hodně věci doma předělat, navíc nás širší rodina zavalila hračkama a k tomu naši dostali pocit, že mu musí vynahradiť veškeré dosavadní strádání co se mazlení, nákupu hraček, pouštění pohádek a podobných věcí týče, bylo to úplně něco jiného než jsme měli třeba my s bráchů, nás vychovávali o dost přísněj*“ Vztah VL2 s pěstounským dítětem však posiloval a nikdy nevyčítala právě jemu chování rodičů.

VL3 Změny v rodině byly opravdu velké, rodiče vše podřídily pěstounské dívce, dělal se nový pokoj, koupelna byla najednou plná dívčích pěn a hraček, na zdí se objevily dívčiny fotky, místo pro osobnost VL3 se zmenšovalo a postupně dle jeho samotného na něm nikomu doma nezáleželo, změny nastaly také v rozvrhu dne rodičů. Sám vzpomíná na povinnosti, které musel plnit. Změnil se mu tedy příchodem nového mladšího člena zcela život „*Naši si velice naivně mysleli, že pro ňu budu chodit do školky, nebo ju občas pohlídám, jenže já jsem svůj životní styl nehodlal vůbec změnit, nebo v něčem ustoupit. Když si to vezmu zpětně, tak jsem našim vůbec nepomáhal, no a pak vznikaly ty hádky*“ VL3 Změny nebral pozitivně a s nastalou situací se nedokázal vyrovnat. Rodičům nebyl nijak nápomocem a jakékoliv změny ve svém volném čase nehodlal dělat.

VL4 Změny, které se děly v podobě nového dětského pokoje na půdě, změnou vybavení domácnosti a podobně sice vnímal, ale nevadily mu, vše mu přišlo naprosto přirozené. Rodiče s ním i s ostatními sourozenci vždy vše probrali a nikdy tak neměl sám VL4 pocit, že by změny byly velké či drastické a negativní vůči jemu samotnému.

Pod kategorií Nový člen jsem zařadila kódy s názvem NOVINKY a ZMĚNA

8.1.6 Pořád se učíme

Co všechno se odráží v rodině s příchodem nového člena jsme řešili v předešlých kategoriích, nyní se podíváme, jak jednotliví respondenti hodnotí společnou cestu s pěstounským sourozencem, co vše každého respondenta stále překvapí a s čím už se naopak naučil pracovat.

VL1 *„Byla jsem ještě docela malá, když k nám brácha přišel, tak nevím v čem jsem se přesně mohla změnit, snad v tom že jsem se dokázala uskromnit a kvůli všemu hned nebrečela.“* Vypovídá v rozhovoru VL1, sama si tedy neuvědomuje své změny v chování ani dopady nevlastního dítěte v rodině. Dnes má pocit, že se učí spíše vyrovnat s tím, když se ozvou biologičtí rodiče pěstounského dítěte, v ten moment u ní nastává strach, že by o něj snad mohla přijít. *„Mně nedochází že to není můj vlastní brácha, takže když se ozvu ti jeho rodiče, tak mě to hodně děsí, s tímto jsem se vůbec ještě nanaučila vyrovnat, jemu to totiž ještě moc nedochází, že by o nás mohl klidně dojít, taky mě hrozně štve, když řekne něco ve smyslu že má dvě maminky, nebo něco takého, to bych mu vylískala.“* Pro respondentku je podle všeho velmi obtížné vyrovnat se s tím, že musí přijat i biologickou rodinu pěstounského bratra.

VL2 *„Učím se od něj každý den, ani nevím, čím vším si musel projít, než se dostal až k nám, je jiný než normální děti, vždy je tu něco co mě překvapí!“* Pěstounské dítě v rodině učí respondentku stále novým věcem, které u svého sourozence či sestřenic a bratranců vůbec neznala, na některé projevy chování nedokáže reagovat, učí se tolerovat problémy a až agresivní chování vůči ní samotné ze strany pěstounského dítěte *„Dokáže být hrozný nerv, když něco nedostane hned a podobně, myslím si že už ho vážně znám, ale není tomu tak, nemám vlastně ani ponětí co se v něm kolikrát odehrává, má také stopky, kdy se prostě sekne a jenom řve a za pár minut je to největší zlatíčko, často nevím jak reagovat, bude to asi celoživotní proces.“*

VL3 Pěstounské dítě ho ovlivňuje právě nejvíce až nyní, v pozdějších letech, kdy si uvědomuje, co je důležité a co není. Učí se své problémy vnímat jinak a problémy

například i s rodiči řeší jinak než hádkami. „*Ta malá holka mě nutí se nad sebou zamýšlet, když ju vidím, jak mně věří, přitom bych pro ni mohl být cizí člověk.*“

VL4 se snaží více podřídit, pěstounské dítě má naprosto specifické chování a potřeby vzhledem k tomu k jaké deprivaci přišlo během let bez uspokojování emoční potřeby. „*Učím se pořád něco nového, jednou je to proč na mě tak visí, podruhé proč mi nadává, moc se v něm nevyznám, ale asi to tak prostě má být, taky je jako víc odolnější než třeba moji bráchové, nerozbrečí se když ho trefím moc balónem, prostě bere věci tak jak sú, teho jsem si docela všiml, taky bych chtěl víc vydržet, jako ne že bych bulel, ale občas něco rychle vzdám, třeba ve hře nebo fotbale a tak, u něho vidím že není máčka a to mě docela aj motivuje.*“

Pod kategorií Pořád se učíme, jsme zařadili kódy s názvem UVĚDOMĚNÍ a OSOBNOST.

8.1.7 Co si v sobě dál nesu

V této kategorii se budeme věnovat tomu, co pěstounství dalo vlastním dětem v rodině a jak je události v rodině posunuly dále v životě, či ovlivnil jejich nynější život.

VL1 je dnes velmi ráda za možnost žít s pěstounským dítětem, a tak mít přehled o problematice pěstounské péče v České republice. Sama tvrdí, že by se ráda do budoucna věnovala pomoci dětem bez domova. Ve svém pubertálním období se setkává s vrstevníky, kteří ji tvrdí, že celé pěstounství stojí na penězích. „*Na názory, že jsou moji rodiče kuplíři a podobné řeči jsem si zvykla, díky psychické přípravě právě na tyto řeči, jsem naprosto v pohodě a právě naopak jsem možná i díky pěstounství mých rodičů taková jaká jsem.*“

VL2 je již dospělá žena, její rozhodnutí pro studium sociálního oboru na vysoké škole, bylo dáno právě zaujetím o problematiku pěstounské péče. Chce tedy, aby ji tato problematika provázela celým životem. „*Není možné, aby mě pěstounský sourozenec neovlivnil, i s mým sourozencem jsme mnohem více soudržní právě spolu a myslím, že nám moc pomohl v rozvinutí sociálního citění s ostatními.*“ Ve svém životě se respondentka často setkává s negativními názory na pěstounství, a i jejich rodinu. „*Pořád mě dostává ta neznalost veřejnosti ohledně PP, už mě unavuje každému vysvětlovat, že naši su pěstouni, ale opravdu to nedělají kvůli penězům, dřív jsem se dokázala hádat opravdu moc, teď to neřeším, ale to je třeba věc, která mě trápí pořád. Sakra! Každý má stejnou možnost to jít*

zkusit a přihlásit se. Já už jsem měla docela dost roků, tak jsem si nikdy nepřipustila k tělu takové hnusné pomluvy, ale kdyby mně bylo dvanáct a lidi co našu rodinu neznajů do mě hustili, to co hustili, tak to bych se asi složila.“

VL3 měl bujaré období, kdy odmítal komunikovat i s rodiči, jedinou vazbu, kterou udržel i v době dospívání, byla vazba s vlastní sestrou, podle něj právě ona nejvíce tvořila jeho nynější podobu. *„měl jsem pěstounství za šílenost, přikláněl jsem se spíš k názorům, že pro takové děcka su tu přece děcáky, upřímně aj naša rodina uvidí až po času, co z té malé vyroste, nikdo nevíme ani teď jaká bude a jestli se v ní neprojeví nějaký špatný gen, v tomto ohledu su pořád realista!“* Poté co se vrátil zpět domů k rodině ve svých sedmnácti letech se změnil právě i díky pěstounskému dítěti. *„Začal jsem se víc zamýšlet nad tím, co by s ní bylo, kdyby nebyla u nás doma, z nenávisti se stala postupně až určitá vazba, do budoucna bych chtěl pomáhat, jako právník, zastupovat právě takové děti, které samy mluvit nemohou, ale pořád k celé té věci mám jistý odstup, takže ze mě pěstoun nikdy nebude“*

VL4 Si nijak neuvědomuje, jak by ho přítomnost pěstounského dítěte formovala, má dojem, že by jeho život byl naprosto stejný. *„Nový brácha mě nijak nezměnil, vždycky nás bylo doma plno, občas slyším výsměchy kamarádů a urážky na moje rodiče, ale naši nás naučili takové věci nebrat vážně.“*

Pod kategorií s názvem, Co si v sobě dál nesu jsme zařadili kódy NÁZOR a POSTOJ

8.1.8 Když se ohlédnu

Snažili jsme se zjistit, jak to všechno vnímají respondenti dnes, s odstupem času, za co jsou vděční a co by změnili. Někdy je těžké vědět, jak právě v daný moment reagovat, jak se k věcem stavět. Časem si uvědomujeme, co vše jsme například udělali špatně nebo, za co všechno jsme vděční.

VL1 má radost z rozhodnutí rodičů, ale až zpětně, nikdy si plně neuvědomovala, co vlastně pěstounství je, nebo o jaké děti se jedná. Sama se pozastavuje nad tím, kolik užitečného jí příchod nového člena rodiny přinesl. *„Jsou samozřejmě věci a chvílky, kdy mě vyložené obtěžují všechny ty návštěvy sociálních pracovníků, některé věci bych už nechtěla taky nikdy zažít, například rozhovory s biologickou rodinou, jinak si myslím, že pěstounství mých rodičů je skvělá věc, která kdyby nic jiného, tak zachránila jedno dítě!“*

VL2 Si plně uvědomuje například i to, jak nové dítě v rodině celou rodinu semknulo k sobě. *„Víte, když rodiče přivedli malého, tak nás začala celá dědina pomlouvat, když jsme si pak pořídili nové auto, to bylo pozdvižení, a právě to jak jsme v té době při sobě jako rodina stáli v nás vytvořilo opravdu silné pouto, já za příchod našeho malého pěstounátka budu vždy neuvěřitelně vděčná, i když tu těžkou situaci bych už dnes asi prožívala více ignorantsky vůči okolí.“* VL2 vzpomínala na situace, které byly velmi psychicky náročné, nejvíce jí vždy vadily návštěvy sociálních pracovníků, které neměly lidský přístup. Velmi těžké bylo období, kdy se ozvala biologická matka dítěte a nějakou chvíli vyhrožovala s žádostí o svěření dítěte zpět do své péče, *„To bylo velmi těžké, tehdy jsme si i s vlastním bráchů mysleli že o to naše pěstounátko opravdu dojdeme, naštěstí si to po pár měsících opět rozmyslela, když zjistila co vše by to obnášelo, upřímně si myslím, že vše dělala schválně, jen kvůli penězům, doufám že už to znovu nezažijeme!“*

VL3 Se neohlédne moc rád, neměl příznivé dospívání a často to i dnes dává za vinu rodičům. Děkuje ovšem za pevný vztah své vlastní sestry, dále je moc rád, že v sobě našel schopnost navázání vztahu právě s pěstounskou sestrou. *„Těžké byly situace kdy jsme se s našima tak pohádali, že sem utekl z domu a pak se nechtěl vrátit zpět, to bylo hysterických scén od mamky.“* Problém byl i v momentě, kdy sám vyhledal sociální pracovníci a na rodiče vymýšlel lži. *„Nejhorší věc, kterou bych už nikdy neudělal bylo, když jsem kontaktoval asi v šestnácti OSPOD a namluvil jim něco, jakože mě naši trestají a zanedbávají, prostě jsem byl děčko, co na sebe upozorňovalo, díky Bohu že se to tehdy nějak vysvětlilo týjo.“* Jak jsem se dále dozvěděla, k dalším změnám v rodině se staví skepticky, další pěstounské dítě podle něj už není potřeba, za pěstounskou dívku kterou už mají je ale vděčný.

VL4 Když se zamýšlí nad tím, co mu vlastně pěstounství rodičů dalo, dochází mu, že lepší vztahy s lidmi a navazování nových kontaktů. *„Jsem rád, že se umím docela rychle a dobře seznamovat, to mě naučilo zřejmě i to, že jsem s našima vždy absolvoval sezení a seznamování se s dalšími pěstounskými rodinami.“*

Pod kategorií, když se ohlédnou, byly zařazeny kódy s názvem OHLÉDNUTÍ a VDĚČNOST

9 INTERPRETACE DAT

Zde se budu snažit vysvětlit vzniklé kategorie a pojmenované kódy. V předchozí části jsme se snažili rozdělit rozhovor, který jsem vedla se čtyřmi respondenty. Respondenti jsou vlastními dětmi v pěstounské rodině.

Jako první kategorii jsem si zvolila **CITOVÉ ZÁZEMÍ**, tuto kategorii jsem vybrala záměrně z důvodu dozvědět se něco více o rodinách a vazbách v rodině respondentů. Z rozhovoru jsem se dozvěděla, že rodinné zázemí bylo bez větších konfliktů a všichni respondenti pochází z úplných rodin a jejich vazby i vztahy byly během dětství velmi pevné a emocionálně naplněné. Jeden z respondentů měl tedy s rodiči časté konflikty, které vymizely až v pozdějším věku. Jako kód jsem vybrala slova **RODINA** a **VAZBA**, to z důvodu častého používání těchto slov přímo v rozhovoru s respondenty. To je pro vlastní děti v pěstounských rodinách velmi důležité, aby měly pevné vztahy a vazby se svými rodiči a ostatními sourozenci, pokud sourozence mají. Až teprve pokud jsou tyto vazby naplněny, tak by se rodina měla rozhodnout pro pomoc dětem bez rodin. Kód **VAZBA** byl namířen i k popisu vztahu mezi rodiči, právě i ten je velmi důležitý pro kvalitní fungování rodiny. Zde se dozvídám velmi individuální vztahy u všech respondentů, některé rodičovské vztahy jsou velmi pěkné až harmonické, ale například u respondenta č.3, nebyly vztahy mezi rodiči ideální, ukázala se jejich slabá stránka právě odchodem dítěte z domu, kdy to jeden z rodičů snášel hůře, kdyby se respondent č.3 nevrátil zpět k rodičům hádky by vyústily nejspíše v rozvod. Naštěstí se to ani u jednoho z rodičů našich respondentů nestalo a rodinné vazby jsou tak dodnes naplňovány.

Druhou kategorii jsme pojmenovali **MILOVAT A NENÁVIDĚT**, jako kódy jsme zvolili slova **VZTAH** a **SOUROZENEC**, sourozenecké vztahy dokáží být komplikované, a právě v této kategorii se dozvídáme více o sourozeneckých vztazích respondentů. Název kategorie je složen zcela záměrně z protipólů, jelikož v každém sourozeneckém vztahu panují jak pozitivní vzpomínky, tak negativní. Právě v tématu vlastních sourozenců se téměř všichni respondenti více rozpovídali. Mluví převážně o dobrých vztazích se svými vlastními sourozenci, některé výpovědi mě až zarážejí svou individualitou. Pozastavím se hned u první respondentky, která se více naklání k pěstounskému sourozenci než vlastnímu, o vlastním sourozenci se moc nevyjadřuje, je to podmíněno i tím, jak svého pěstounského sourozence chápe. U dalších dvou starších respondentů je vztah s vlastním sourozencem velmi pevný a důvěrný, každý z nich si prošel malými hádkami a krizí, které byly spíše zapříčiněny běžnými dětskými hrami než vážnými konflikty. Část názvu

kategorie, kterou je NENÁVIDĚT je právě nadsázka pojmenování nad dětskými konflikty. Naopak právě u starších respondentů je namísto spíše první část pojmenované kategorie a tím je MILOVAT, oba respondenti jsou velmi vázání ke svým sourozencům a jedná se mezi nimi o velmi intimní sourozenecký vztah, čemuž vypovídá právě kód jak VZTAH, tak i SOUROZENEC. U respondenta nejmladšího se dozvídám z výpovědi větší problém, a to se svou starší sestrou, se kterou vlastně nikdy řádný sourozenecký vztah vybudován nebyl. Ovšem i náš poslední respondent zažil kvalitní sourozenecký vztah, a to rovnou se dvěma bratry, ke kterým má důvěryhodnější vztah než ke své starší sestře

Třetí kategorii jsme nazvali, **CHCE TO ČAS**, nejde zde snad o litování vlastních dětí, ale každá změna v rodině by se přece jen měla odehrávat postupně a dát tak členům rodiny určitý čas si zvyknout a přijmout tyto změny. Kódy pro tuto kategorii jsou zvoleny opět ze stejného důvodu jako u kategorie předešlé. Kódy tedy jsou PŘÍPRAVA, OZNÁMENÍ a SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.. Dle rozhovorů jsme tedy zjistili, že ne vždy je příprava na příchod nového člena dostačující a oznámení o takové události může znamenat mnoho hádek a rozporů. Z rozhovorů vyplynulo, jak právě taková fáze je nejtěžší, a nejde se na ni v mnohých případech racionálně reagovat. Ovšem ne u všech respondentů to vyvolalo obavy a strach. Kód PŘÍPRAVA se mi zdál na místě vzhledem k tomu, že si někteří respondenti stěžovali na nedostatečnou přípravu, a to i tím, že se nemohli účastnit s rodiči žádných přednášek a přípravných kurzů. Tehdy to respondentům možná i vyhovovalo, dnes už mají názor opačný, ovšem například respondent č.3. by se takových kurzů neúčastnil ani dnes. Dalším důležitým kódem, který jsme zařadili právě do této kategorie je kód SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK a to z důvodu, že právě sociální pracovník má velký podíl na přípravě rodiny a pomoci rodině v průběhu celého procesu. Každý z respondentů však vnímá sociálního pracovníka jinak, respondentka č. 2 vnímala práci sociálních pracovníků velmi negativně ve vztahu k vlastním dětem, respondentku č.1 naopak spolupráce se sociální pracovnící až obtěžovala.

Další kategorií je **NAVÁZÁNÍ VZTAHU**, jak jde poznat z názvu, jedná se o kategorii, kde se respondenti zmiňovali o prvních kontaktech s pěstounskými dětmi. V této kategorii se mi tedy respondenti svěčují s prvními reakcemi na setkání s novým členem rodiny, jaké problémy to sebou neslo a jaké z toho měli pocity. Jako kód byl zvolen KONTAKT, mluvíme zde o problémech které souvisí s prvním setkáním, které neprobíhají vždy hladce a to hlavně ze stran vlastních dětí v pěstounské rodině. Každý z respondentů si právě tyto momenty pamatuje jinak. Také navázání prvních vztahů trvalo po určitou dobu, zejména mladší děti se lépe adaptovaly na novou situaci, u dětí v adolescentním věku probíhalo

navázání citové vazby pomaleji. Velmi negativní první setkání zažil respondent VL3, který sám popsal právě první kontakt jako velké trauma, kdy se snažil jen sebemenšímu doteku vyhnout. Naopak první kontakt s pěstounským sourozencem zažila respondentka VL1, která se prvního setkání nejdříve strachovala, nýbrž v moment, kdy nastal, se jí pocit nového člena domácnosti zalíbil.

Pátou kategorii jsme pojmenovali **NOVÝ ČLEN**. Jednoduše se jedná o téma změny v domácnosti, v režimu dne, ve vztazích v rodině, proto bylo velmi jednoduché vybrat pojmenování kódů na NOVINKA a ZMĚNA. Prvních pár měsíců muselo být dle rozhovorů těžkých, v domácnostech nastávaly změny, například v budování zázemí pro nové dítě v podobě dětského pokoje, či úprava nábytku, tak aby byl bezpečný. Také změna v režimu dne, každý člen rodiny se musel v něčem uskromnit, či o něco málo pozměnit například denní režim. V některých případech se dozvídám o podrážděnějším chování rodičů, větší unavenosti z jejich strany. Například rodina respondenta VL4 se se změnou a snovým členem naučila žít velmi rychle, bez větších problémů, u rodiny respondenta VL3 byla změna obtížnější, režim dne se musela přizpůsobit pěstounskému dítěti a došlo ke ztrátě společných aktivit otce s respondentem. VL2 si změnu v rodině pochvaluje, nový člen byl pro rodinu spíše přínosem pro její stmelení.

Další kategorií je již šestá kategorie s názvem **POŘÁD SE UČÍME**, kódy pro tuto kategorii jsou OSOBNOST a UVĚDOMĚNÍ, zde bylo hlavním cílem získat informace o prospěšnosti či neprospěšnosti pěstounské péče na vlastní děti v rodině. Velmi překvapující zjištění tedy bylo, jak s odstupem času respondenti rozhodnutí rodičů a pěstounskou péčí hodnotí. Změna, která nastala po příchodu pěstounského dítěte je velmi individuální, stejně tak přínos pro osobnost či uvědomění si určitých věcí, to se odvíjí od každého jedince. Z rozhovorů jsme se tedy dozvěděli, jak důležité je přistupovat k pěstounskému dítěti velmi specificky a brát všechny jeho stavy proti právě i respondentům. Také se potvrdila domněnka a to, že žárlení mezi vlastními či nevlastními sourozenci je vzájemné. Kód OSOBNOST zde vyjasňuje právě změnu osobnosti vzhledem k nové situaci v rodině a postupným změnám, které se nedějí během pár týdnů, ale v období i několika let. Největší změnou prošel respondent VL3, v době, kdy k nim přišlo pěstounské dítě, byl velmi sebestředný a žárlivý, nedokázal přijmout nic nového, prošel si obdobím naprostého vzdoru, až postupem času se dokázal naučit vycházet s novým členem domácnosti i s rodiči, nebo se dokonce něčemu novému přiučit. Stejný případ byl nejspíše i u respondentky VL1, ta se musela naučit nebýt jedináčkem a dělit se o pozornost. Je tedy velmi těžké nebýt ovlivněn pěstounstvím celkově, postojem ostatních známých i

vrstevníků. Vše záleží na jednotlivých osobnostech, když vezmeme v úvahu naše vybrané respondenty a jejich proměnou během celého procesu. Kódem UVĚDOMĚNÍ je zde upozorňováno spíše na uvědomění si problémů, které mohou stále nastat, či problémy, které se s pěstounstvím obecně pojí, jako například existence biologických rodičů, či návštěvy sociálních pracovníků, popřípadě jiné.

Kategorie s názvem, **CO SI V SOBĚ DÁL NESU**, se zalíbila nejvíce, právě v této kategorii se respondenti v mnohém otevřeli, je velmi těžké tedy vybrat opravdu ty důležité informace. Kódy k této kategorii byly pojmenované tedy NÁZOR a POSTOJ. Kód NÁZOR jsme zvolili z důvodu, jak právě vlastní děti vnímaly, nebo stále vnímají názory veřejnosti na jejich rodiny. Každý respondent má jiné zážitky právě s útokem veřejnosti, například VL3 se dokonce ztotožňoval s mnohými negativními názory na pěstounství. Naopak respondentka VL2 měla od začátku jasně pozitivní postoj k pěstounství, často se dostávala do hádky či roztržky s veřejností, když hájila pozitiva pěstounství. U respondenta VL4 se moc informací nedozvídáme, neměl nikdy potřebu nadávky ostatních řešit. Také se dozvídáme o jejich samotné dobročinnosti a plánu do budoucna, po krátkém zamyšlení se potvrzují i tyto rozhodnutí pro dobročinnost právě z důvodů, že se již od nižšího věku setkávají s opuštěnými dětmi, lidmi, které mají sociální problémy. Tedy kód POSTOJ, ukazuje přímo na postoj k různým názorům vůči pěstounským rodinám, velmi pěkný postoj zaujímá právě zmíněná respondentka VL2, nebo také VL1, která vždy stojí za rodiči a prospěšností pěstounské péče. Respondent VL3 sice již uznává kladný postoj k pěstounství rodičů, ale nezastává názor, že pěstounství nelze dělat kvůli finanční odměně.

KDYŽ SE OHLÉDNU, je názvem kategorie, pro kterou jsem vybrala kód OHLÉDNUTÍ. Kategorie vyšla právě z povídání si o tom, čím si sami respondenti za celou dobu soužití s pěstounským dítětem prošli. I nyní je velmi překvapivé, jak většina pěstounských rodin drží dál pospolu i přes všechno čím si museli během let projít a jak je vlastně pomoc opuštěným dětem poznamenala. Respondenti vzpomínají na návštěvy sociálních pracovníků a pracovníků soudu, na všechny ty šetření, kterými si stále a dokola procházejí. Jeden z respondentů stále vzpomíná na zlé chvíle, kdy se kvůli pěstounskému dítěti nechtěl vracet domů, z důvodu studu za svou rodinu, jako například respondent VL3, ale i právě u zmíněného respondenta se projevuje silná vazba na rodinu, kdy se sice sám na rodiče zlobí, zároveň má ale snahu ji bránit před pomluvami a urážkami. Z rozhovorů nad otázkou dobrého či zlého mi vyplývá více pozitivních věcí, jak je například posilování pouta u respondentky VL2, učení se vnímat zcela jiné známky chování u dítěte, než je běžné dítě.

Pro první respondentku, tedy VL1 bylo pěstounské dítě získání prvního sourozence, díky kterému se podle svých slov naučila dělit a nepřivlastňovat si vše kolem sebe. VL4 je celkově neklidnějším respondentem, který si většinu problémů ani pozitiv není vědom, přijímá i s pohledem do minulosti vše přirozeně. Největší vděčnost pociťuje VL2, naopak nejmenší respondent VL3, který i přes ocenění pěstounské péče ještě zcela nerozumí celé podstatě pěstounství.

9.1 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavním cílem bylo zjistit vliv pěstounských dětí na vlastní děti v rodině. Celý výzkum jsem realizovala za pomoci polo strukturovaného rozhovoru, který byl ovlivněn globální situací ve světě. Ohodnotit z rozhovorů, jak ovlivňuje pěstounské dítě rodinu a hlavně tedy vlastní děti v rodině je velmi složitá otázka, na kterou, by jsme jen těžko hledali jednoznačnou odpověď. Z rozhovorů vyplynulo spoustu pozitivních věcí, které pěstounské dítě do rodiny přináší, učí členy domácnosti úplně jiným obzorům, dokáže také pomoci rodině se více semknout a stmelí tak rodinné vztahy. Takové výsledky však nelze globalizovat na všechny pěstounské rodiny, jak se lze dozvědět z některých částí rozhovoru, tak pěstounství v rodině nese i svá negativa, jako stres na vlastní děti, který se pojí se vši legislativou, návštěvami sociálních pracovníků, návštěvy soudů, či dohady s biologickou rodinou pěstounského dítěte. Je také nutno vzít v úvahu že ani dlouhodobé pěstounství nemusí být věčné a pokud si děti vytvoří vztah, mohou být později mnohem více deprimováni než samotní pěstouni, kteří jsou na takové situace školeni a připravováni. Jako velké pozitivum bylo zjištění jak právě pěstounské dítě a pěstounství celkově ovlivňuje výběr a volbu budoucího života respondentů, tyto děti jsou naučeni pomáhat druhým bez očekávání toho, že se jim tato pomoc vrátí zpět, z výzkumu vyplývá, jak mají právě pěstounské rodiny rozvinuté sociální citění vůči druhým.

V naší společnosti není pěstounství ještě zcela chápáno a kladně hodnoceno veřejností, negativní až agresivní projevy jsou právě ale nejvíce mířeny na vlastní děti v rodině pěstounů, jelikož jsou to děti a nečeká se od nich obrana, a právě i tato skutečnost může vést k uzavírání se dětí, či pocit méněcennosti celé rodiny nebo dokonce studu za sebe i celou svou rodinu. Jednou z dalších negativních věcí bych zmínila pozornost, která se po příchodu pěstounského dítěte upře právě na něj a v mnoha případech se vlastní dítě v rodině cítí zastíněno. Naopak nový člen může do rodiny přinést oživení a objevení spoustu nových věcí, činností a radostí v rodině, ze které se již vytrácel aktivnější život, to zejména u rodiny s dospělými dětmi.

Důležité je se podívat na situaci v pěstounských rodinách i z pohledu vztahů a vazeb. Rozhodující je vztah již s existujícím vlastním sourozencem, pokud dítě sourozence nemá a je v nižším věku, dokáže přijat lépe pěstounské dítě než sourozenci ve vyšším věku. Pro přijetí pěstounského sourozence je velmi důležitá citová a emocionální vazba celé rodiny,

kteřá je dána roky budováním takových vazeb. Velmi důležitá je příprava vlastních dětí na příchod nového člena, děti ať už v jakémkoliv věku mají právo být o všem co se v rodině děje informovány, důležité je s dítětem o věci diskutovat, nechat mu vlastní vyjádření, dokázat mu tedy, že je brán jako plnohodnotný člen rodiny.

Dalším z cílů výzkumu bylo zjistit, jaké jsou vztahy mezi vlastními sourozenci. Jak víme z teoretické části, tak právě vlastní sourozenec je pro nás nejlepším učitelem, kamarádem i konkurentem. Sourozenecké vztahy nás připravují do budoucího života, a kromě rodičů to jsou právě naši sourozenci, kteří nás tvarují a učí. Právě v této kategorii jsme byli nejvíce překvapeni, vzhledem k výpovědím respondentů. Některé sourozenecké vztahy jsou opravdu velmi silné a jejich vazby, ač občas přerušené, nikdy ne ztraceny. Tyto vazby vzbuzují v sourozencích pocit jistoty a bezpečí v nich samých, dle respondentů docházíme k závěru, že právě sourozenecké vztahy dokáží budovat silnou osobnost i přes fakt, že občas rodiče neplní takové potřeby, které dítě potřebuje. Dále nám bylo, možné nahlédnout i do negativních vztahů mezi sourozenci, kde vlastně k správné sourozenecké vazbě nikdy nedošlo. Sourozenecké vztahy a vazby jsou tedy velmi komplikované a je velmi individuální, jak se u různých rodin vyvíjí, je těžké to přisuzovat například i věkovému rozdílu, jelikož někdy je starší sourozenec oázou bezpečí a jindy spíše tvrdým vychovatelem.

Cílem dalším bylo zjistit, jak rodina s novým členem v rodině funguje, rodina je základní primární jednotkou společnosti, jsou to právě rodiny, které tvoří celou společnost, to již víme z teoretické části od autora Matějčka. Jak se tedy rodina změní a jak se ovlivní její funkce po příchodu změny v podobě pěstounského dítěte. I rodiny s pevným a silným základem může tato změna ovlivnit. Z rozhovorů se dozvídáme, jak se rodina musí změnit a v každé rodině nastaly změny v podobě rozvrhů dne, či změna rolí u některých členů, se ze sourozenců stávají vychovatelé, kteří rodičům musí už více pomáhat. Rodiče samotní jsou úkoly natolik zaplněny, že nemusejí mít tolik času na své děti jako před příchodem pěstounského dítěte. Každá rodina je velmi individuální, a i když se ani u jednoho z respondentů neprojevila rodinná krize, která by vyústila rozvodem, nebo odloučením, u některých rodin došlo k velkým problémům.

V rozhovoru jsme se setkali vždy i s informacemi, vzpomínkami či názory, které nebyly v prospěch pěstounské péče. Je nutné si uvědomit, že vše se odvíjí od každého jedince, který je do pěstounské péče zapojen, každý člen rodiny přijme změnu jinak a dokáže ji i odlišně zpracovávat než ostatní. Z výzkumu s našimi respondenty vychází v přijetí pěstounského dítěte kladněji dívky, které jsou více citlivé a celý proces více vnímaly.

Procesem lze označit celou cestu co spolu vlastní dítě s pěstounským zatím prošly.

Se změnou se dokázaly právě dívky lépe smířit a přijmout nového člena vřeleji. U chlapců se setkáváme v mladších letech spíše s ignorací celé situace, v adolescentním věku s návaly žárlivosti a naprosté negací čehokoliv co se pěstounské péče týkalo, k přijetí pěstounského dítěte dochází později.

Hlavním zjištěním této práce bylo tedy zjištění, že není možné nebýt pěstounským dítětem ovlivněn ať už pozitivně či negativně. Každý člen rodiny je schopen mít zcela odlišný názor na totéž dítě a hlavní je tedy již osobnost člena rodiny. Potvrzuje se tedy hlavní otázka celého výzkumu a to ovlivnění vlastního dítěte dítětem pěstounským, nelze však určit jednoznačně zda kladně či nikoli.

10 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Ve výsledku výzkumu se tedy dozvíme, jak byly ovlivněny vlastní děti v rodině pěstounským dítětem a jak byl ovlivněn běžný chod celé rodiny a její fungování. Z výzkumu vyplynulo, že není možné, aby vlastní dítě nebylo ovlivněno pěstounským dítětem v rodině, rozdílné změny jsou jiné i s ohledem na věk vlastních dětí, změny jsou velmi individuální a na každou osobnost působily v jiné míře.

Vlastní děti by uvítaly mnohem více času přípravy na změnu v rodině, také by pro děti bylo vhodnější, kdyby byly brány jako plnohodnotní členové rodiny, kteří mohou projevit svůj vlastní názor k celé události, která pro ně ve většině případů nastala velmi šokovaně a děti neměly čas informace vstřebat a vypořádat se s nimi.

Dětem by také vyhovovalo se například účastnit i sezení s rodiči a dopředu se něco více o pěstounství dozvědět, velkým problémem a překážkou byl právě fakt nevědomosti o problematice pěstounské péče, netušily, co pěstounská péče znamená a co obnáší, věděly jen, že k nim přišlo dítě, které má jiné příjmení než oni.

Děti by také ocenily mnohem větší péči o ně samotné i po příchodu pěstounského dítěte. Z výzkumu vychází, že děti pocítují čím dál méně pozornosti po příchodu pěstounského dítěte, také se jim musel změnit režim dne. Vlastní děti nepocítují být tak potřební ve své rodině a často tak dochází k žárlení, ocenily by tedy více trávení volného času s rodiči i individuálně. Nelze však takové tvrzení vztahovat ke všem případům, některé postoje jsou naopak nadšení z obnovení společných rodinných aktivit, které před příchodem pěstounského dítěte již zanikly.

Individualita, pozornost na individualitu dítěte ubývá právě s příchodem nového člena, kterému rodiče dávají větší pozornost. Děti mají potřebu se ukazovat a cítit jedinečně i přes fakt, že už jsou starší, nebo si jí užily dostatečně do změny v rodině.

Dále nám z výpovědí přímo vychází, že děti nestojí o setkávání se s biologickými rodiči, takové setkání děti děsí a je to pro ně jedna z nejhorších vzpomínek nebo událostí které obnáší pěstounskou péči, dále jr z výpovědí je zřejmé, že by se chování sociálních pracovníků mělo upravit vzhledem k přítomnosti vlastních dětí.

Co naopak děti oceňují je chování pěstounského dítěte, které se dokáže velmi rychle přizpůsobit rodině a navázat citové vztahy.

Je velmi obtížné a bylo by i odvážné říci naprosté pozitivum či negativum v ovlivnění vlastních dětí těmi pěstounskými, v rozhovoru jsme vždy objevili jak pozitiva, tak negativa, i přes fakt toho, jak vévodila kladná stránka pěstounské péče s vlivem na rodinu,

nelze toto tvrzení globalizovat a převádět tak na všechny pěstounské rodiny. Zvláště usoudíme-li, že tato práce obsahovala pouze čtyři respondenty a i přes pouhé čtyři rozhovory jsme mohli nalézt tolik rozdílných názorů, postojů, skutečností a náhledů k dané problematice. Závěrem tedy lze hodnotit fakt, a tím je, že každé dítě, které je v pěstounské rodině vlastní je určitým způsobem ovlivněna, to co nelze hodnotit je, zda je vliv jen kladný nebo nikoliv.

11 DOPORUČENÍ

Vzhledem k výsledku výzkumné části vyplývá několik doporučení, které by pomohly dětem i rodičům lépe zvládat přijetí pěstounského dítěte. A to od příchodu nového člena do rodiny, prvních konfliktů, změn v rodině, tak až po dospívání dětí.

- Děti zapojovat do přípravných kurzů co nejvíce, tedy brát děti na přednášky týkající se opravdových příběhů, dětem je pak mnohem lépe přiblížena problematika pěstounské péče a dětí, které nejsou právně volně přesto opuštěné.
- Přicházející změny by měly být s dětmi probrány dopředu, to znamená již od myšlenky stát se pěstounem, o všem s dítětem mluvit, kvalitně ho informovat, brát jeho názor vážně a brát na něj ohled.
- Dát vlastnímu dítěti dostatek času pěstounství rodičů pochopit a přijmout, tzn. dokazovat dítěti, že jej nevyměňujete, co to pěstounství je, co změna bude znamenat právě pro ně apod.
- Rodiče by měli dát dětem na výběr, jestli se chtějí s dítětem seznámit v jeho nynějším prostředí tzn. Dětské domovy, dětské centra, chovánky apod.
- Vlastní děti by neměly být upozaděny ani po příchodu pěstounského dítěte a jejich osobnost by měla být dále vytvářena ve zdravém a milujícím duchu
- Rodiče by měli zapojovat do rodinných aktivit stále všechny děti vlastní i nevlastní, a to i do zábavných aktivit, tak do uklizení a různé práce

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala působení pěstounského dítěte na rodinu, zejména pak na vlastní děti v rodině, problémovým situacím, změnám v rodinném klimatu s příchodem nového člena, či postoji vlastních dětí vůči pěstounskému dítěti.

V teoretické části jsme se věnovali spíše odborné literatuře, v práci jsme se snažili obsáhnout všechny části názvu bakalářské práce. Začátek práce byl věnován výchově, která je nezbytnou součástí procesu jak u vlastních, tak pěstounských dětí, byly zde rozděleny typy výchovy a vysvětleny za pomoci odborné literatury její specifika a význam v životě každého dítěte. Dále se práce věnovala rodině, jejím definicím, různým pohledům od více autorů, v kapitole rodina je tedy snaha obsáhnout vše, co se k rodině vztahuje, což jsou vztahy, vazby, její funkce, rodičovství i dysfunkce rodiny a její příčiny. Dále teoretická část obsahuje kapitolu, která se věnuje sourozeneckým vztahům, právě tato kapitola je velmi důležitou součástí bakalářské práce v souvislosti s obsahem praktické části bakalářské práce. Kapitola další obsahuje již pěstounskou péči její historii i dva základní druhy, je zde vysvětlen rozdíl mezi dlouhodobou pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Práce se také dotýká osvojení a poručenství, právě tyto témata jsou velmi důležité s ohledem na téma náhradní rodinné péče, a to hlavně s urovnáním rozdílů vůči pěstounské péči.

V praktické části se práce již zaměřuje na čtyři respondenty, kteří prostřednictvím rozhovorů projeví své pocity a názory co se týče soužití s pěstounským sourozencem. Pro praktickou část byl vybrán kvalitativní výzkum a za pomoci rozhovorů jsme měli možnost zjistit spoustu nových informací a postřehů přímo ze života pěstounské rodiny. Otázky, od kterých jsme se při rozhovorech odrážely, byly předem stanoveny a skrze již zmíněné otázky jsme se snažili dosáhnout stanovených hlavních i dílčích cílů. Rozhovory byly vyhodnoceny kódováním, analyzovány a poté zařazeny do kategorií.

Velmi zajímavým postřehem z celé práce je zjištění rozdílných postojů, zjištění tolika negativ i pozitiv od čtyř rodin. Věříme, že jsou výzkumy a zájem i o názor vlastních dětí v rodině velmi důležitý a prospěšný. Člověk, který nezažil sám přijetí cizího dítěte na svá bedra, si nejspíše nedokáže představit situaci, která v takové rodině nastane, veškeré změny a procesy, které se velmi dotknou právě i vlastních dětí v rodině, které některé změny vítají s nadšením, jiné zase s obavami a nejistotou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

BUBLEOVÁ, Věduna Mgr. Lucie Vránová, Alena Vávrová, Bc. Jana Frantíková *Základní informace o náhradní rodinné péči*, Praha 2011, ISBN 978-80-87455-01-2
http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/SNRP/zakladni_info_o_nrp.pdf

CHMELARĚ, Tomáš, Oldřich MATOUŠEK a Hana PAZLAROVÁ. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami : sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008*. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 9788025426838.

CHLAD, Miloš. *Sociologie výchovy*. - [online]. -, roč. -, vol. -, s. -1563-1564 issn www.wikiskripta.eu/w/Dysfunkce_rodiny

ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, s. 303. ISBN 978-80-7367-273-7

ČUHELOVÁ, Monika. *Proměny mateřství (prožívání mateřství třemi generacemi)* [online]. Brno. 2006. [cit. 2018-06-04].

DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-159-1.

Furman, W., & Buhrmester, D. (1985a). Children's Perceptions of the Personal Relationships in Their Social Network. *Developmental Psychology*, 21(6), 1016- 1024.
Furman, W., & Buhrmester, D. (1985b). Children's Perceptions of the Qualities of Sibling Relationships. *Child Development*, 56(2), 448-461

GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 144 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1788-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.

JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.

KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, 2005. Psychologie (Portál). ISBN 80-7367-045-3.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál pro Středisko náhradní rodinné péče, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7.

KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 5. Přeložil Hana KAŠPAROVSKÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-866-1

MACELA Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013. *Právo a rodina*. 2013, 15(1-4), ISSN 1212-866X.

MACHAČOVÁ, Jana, ed. a MATĚJČEK, Jiří, ed. *Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve střední Evropě: sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 5.-6.10.1999 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě*. Vyd. 1. V Opavě: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 1999. 294 s. ISBN 80-86224-10-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Vydání první. Praha: Portál, 2015. 255 stran. ISBN 978-80-262-0968-3

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429199.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. 143 s. ISBN 978-80-262-0519-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994. 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-006-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a LANGMEIER, Josef. *Výpravy za člověkem*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1981. 218 s. Klub čtenářů; sv. 476.

MAŘÍKOVÁ, Hana a Marie ČERMÁKOVÁ, ed. *Proměny současné české rodiny: (rodina - gender - stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-93-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Rodina a ochrana práv dětí* [online]. [vid. 9. 9. 2013]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>.

NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. 40 s. Radnice; č. 3. ISBN 978-80-904264-4-3.

NOVÁK Tomáš. *Sourozenecké vztahy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 123 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2075-3.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.

PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium Servis, 1995. Dědictví Komenského (Amosium servis). ISBN 80-85498-27-8.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 127 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-102-6

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178- 559-8.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE: Náhradní výchova [online]. [vid. 9. 9. 2013]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_vychovaI.

ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ, M. In HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975)*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 815 a násl. <https://www.epravo.cz/top/clanky/rodicovska-odpovednost-ve-svetle-nejnovejsi-judikatury-ustavniho-soudu-100439.html>

ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6

ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

www.triada-centrum.cz/pestounska-pece/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071782696.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Domov je místo, odkud tě nevyhodí --ani když vyrosteš*. 2., dopl. vyd. Praha: Smart Press, 2012. 147 s. ISBN 978-80-87049-50-1

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
PP	Pěstounská péče
NRP	Náhradní rodinná péče
č.	číslo
apod.	a podobně

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	48
-----------------	----

